

ROMÁNSKÉ JÁDRO A RENESANČNÍ PŘESTAVBA KOSTELA NANEBEVZETÍ PANNY MARIE V OBDĚNICÍCH NA SEDLČANSKU

JAN KYPTA – ALENA NACHTMANNOVÁ – JAN VESELÝ

Vesnice Obděnice (okres Příbram) leží na pomezí středních a jižních Čech, na Petrovicku v jižní části Sedlčanska. V kopcovité krajině ji činí zdaleka viditelnou kostel, jenž zaujímá temeno mírného návrší. Východně od něj, těsně pod vrcholem návrší, stála ve středověku a raném novověku tvrz. Její areál se skromnými stavebními pozůstatky je dnes rozčleněn mezi několik menších usedlostí. Historické sídelní jádro vsi tvoří větší statky nepravidelně rozmístěné po obou stranách potoka, který z jihovýchodní strany obtéká návrší s kostelním okrskem; až ve 20. století se zástavba výrazněji rozšířila na svahy návrší.

Už při zběžné prohlídce kostela rozlišíme tři hlavní stavební etapy – románskou, renesanční a pseudoslohovou. První dvě představují pozoruhodný pramen nejen pro studium samotné architektury; z hlediska sociálních dějin je lze zkoumat jako prostředek reprezentace stavebníků a patronů, resp. majitelů zdejšího panského sídla. Románskému kostelu pochopitelně připadá velký význam i v rámci sídelněhistorického výzkumu. Zatímco k poznání stavební podoby zdejší tvrze zbývá jen několik málo obtížně datovatelných a rekonstruovatelných torz budov (*Chotěbor 2000*, 527; *Úlovec 2009*), u kostela můžeme uceleně sledovat středověký a raně novověký stavební vývoj, byť při jeho výrazné přestavbě na konci 19. století zaniklo mnoho cenných starobylých konstrukcí. Přesto i jeho poznání zatím pokročilo jen málo. Klíčovou položku v dosavadní literatuře stále představuje více než stoletý soupis památek (*Podlaha – Šittler 1898a*, 65–68), z něhož je do mladších publikací opakovaně přebíráno schematický, k tomu neúplný pláněk půdorysu. Vyrovnaní dokumentačního dluhu je základním úkolem předkládaného článku; při stavebněhistorickém průzkumu vy-

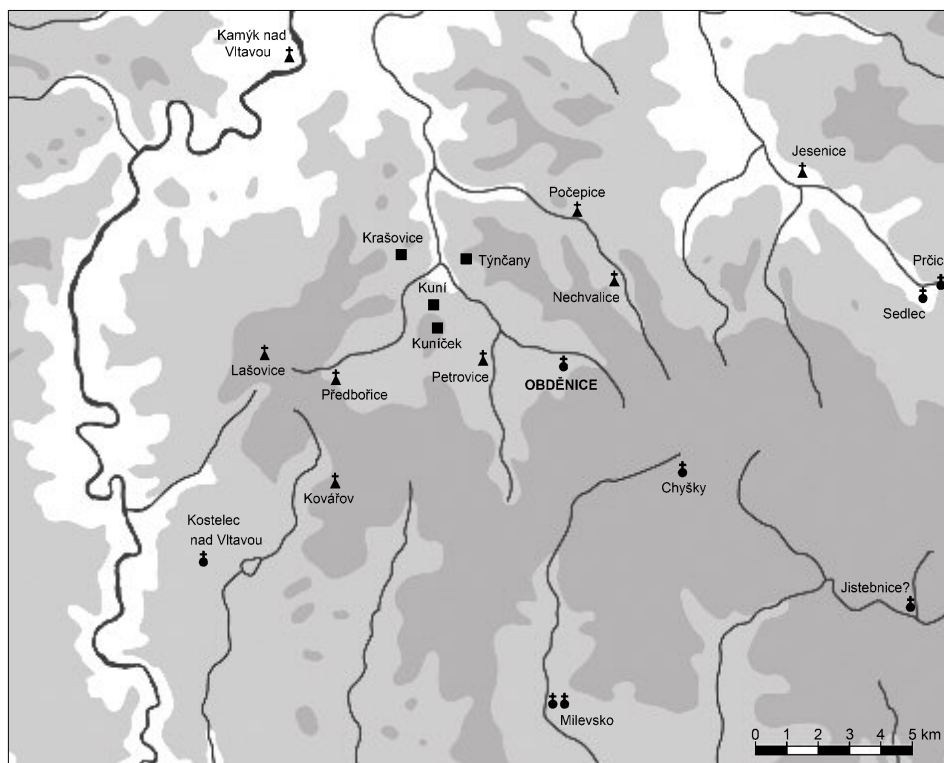
Obr. 1: Obděnice (okres Příbram), kostel Nanebevzetí P. Marie. Celkový pohled od jihovýchodu, zachycena je strmá střecha lodi, stržená v roce 1891 (foto cca 1890, Sběrka fotografické dokumentace NPÚ GnŘ, z pozůstalosti A. Podlahy).

chážíme z nového geodetického zaměření. A na základě výpovědi písemných pramenů se pokoušíme o nástin sídelního kontextu románské svatyně a o dílčí rekonstrukci jejich sociálních vazeb v pozdním středověku a raném novověku.

POČÁTKY OBDĚNIC A KOLONIZACE PETROVICKA

Sledujeme-li rané dějiny Obděnic, nelze začít jinak než alespoň stručným nástinem kolonizace celého regionu, který pracovně označujeme jako Petrovicko.¹⁾ První zmínky o existenci zdejšího románského kostela jsou poměrně

1) Pojem Petrovicko používáme ryze z důvodu geografického vymezení, ve vztahu k sídelním poměrům ve středověku je pochopitelně zavádějící; Petrovice tehdy rozhodně neplnily roli centrální lokality daného území.

Obr. 2: Jižní Sedlčansko a blízké okolí. Vyznačeny jsou lokality zmiňované v textu; odlišena sídla s dochovanými středověkými kostely – románské a románsko-gotické jádro (např. značka pro Obděnice), raně gotické jádro (např. značka pro Petrovice). Tok Vltavy podél západního okraje výřezu vyznačen podle historických map, světlá šedá plocha – území nad 450 m n. m.; tmavě šedá – nad 500 m n. m. (kresba Z. Neustupný).

pozdní, až z 2. poloviny 14. století. Podobně i u řady dalších kostelů v okolí postrádáme písemné prameny z doby jejich vzniku. Máme však řadu dokladů o osídlení a šlechtických rodinách, které lze pokládat za iniciátory kolonizačního díla, a proto na ně lze pohlížet jako na zakladatele (a posléze tudíž patrony) drobných vesnických svatyní. Zdá se, že ve srovnání se sousedními oblastmi docházelo k osídlování Petrovicka se zpožděním. Tomu napovídá i poměrně výrazná nadmořská výška (často přes 500 m) a velmi málo úrodná půda, v berní rule označená jako žitná, v tereziánském katastru zahrnutá do 7.–8. (nejhorší) bonitní třídy, což vyjadřuje jen troj-, resp. dva a půl násobek výsevku (*Chalupa a kol.* 1964, 62–66; 1966, 70). Pouze samotné Petrovice patří do 5. bonitní třídy. Zato 2 km vzdálené Obděnice leží už v podstatně méně úrodnější enklávě, na samém západním okraji výrazného hrbetu, který se po hranici středních a jižních Čech táhne až k Miličínu, přičemž ve své o něco vyšší centrální a východní části (kolem 600 m n. m.) je dnes s příznačnou nadsázkou někdy označován jako Česká Sibiř. Zemědělské usedlosti Obděnic leží ve výšce kolem 500 m n. m., terén u kostela vystupuje až k 512 m; v jihovýchodním sousedství vsi se vypíná hora Králov, jež se svými 672 m n. m. představuje nejzápadnější výběžek klimaticky nepříznivé Jistebnické vrchoviny.

Hybateli kolonizace širšího Sedlčanska a Sedlecka se staly především šlechtické rody, z nichž některé odsud odvozovaly svůj původ (souhrnně *Nový* 1979). Přední místo zaujali Vítkovci, poprvé doložení už roku 1169. Jím náležela oblast kolem Sedlece, a to až do 15. století, a poměrně kompaktní panství na Sedlčansku (*Procházková* 2011). Vrchotovy Janovice, Olbramovice, Nechvalice a další lokality patřily k doméně Janoviců, doložených sice až na po-

čátku 13. století, lze však předpokládat, že zde sídlili již ve století předchozím. Purkart z Janovic posléze, roku 1385, přenesl své hlavní sídlo na Vysoký Chlumec, tedy do bezprostředního sousedství sledovaného regionu (*Sedláček* 1927, 135). Na jihu na Petrovicko navazovalo o něco úrodnější a méně členité území, kde se rozkládala doména milevského kláštera založeného mezi lety 1184 a 1187 (*Vlček – Sommer – Foltýn* 1997, 364).

Centrem panovnické moci v blízkém okolí byl hrad Kamýk, o němž však nemáme pro 12. a počátek 13. století žádné zprávy (*Úlovec* 2002, 22). Víme však, že okolní zalesněná krajina sloužila hluboko do 13. století jako královský lovecký hvozď (*Boháč* 1978, 70–80; *Novotná* 2007, 120). Jeho součástí byla i ves Tynčany ležící asi 3 km severně od Petrovic, doložená listinně poprvé k roku 1205. Ta do té doby patřila královně Konstancii; v uvedeném roce ji panovník na

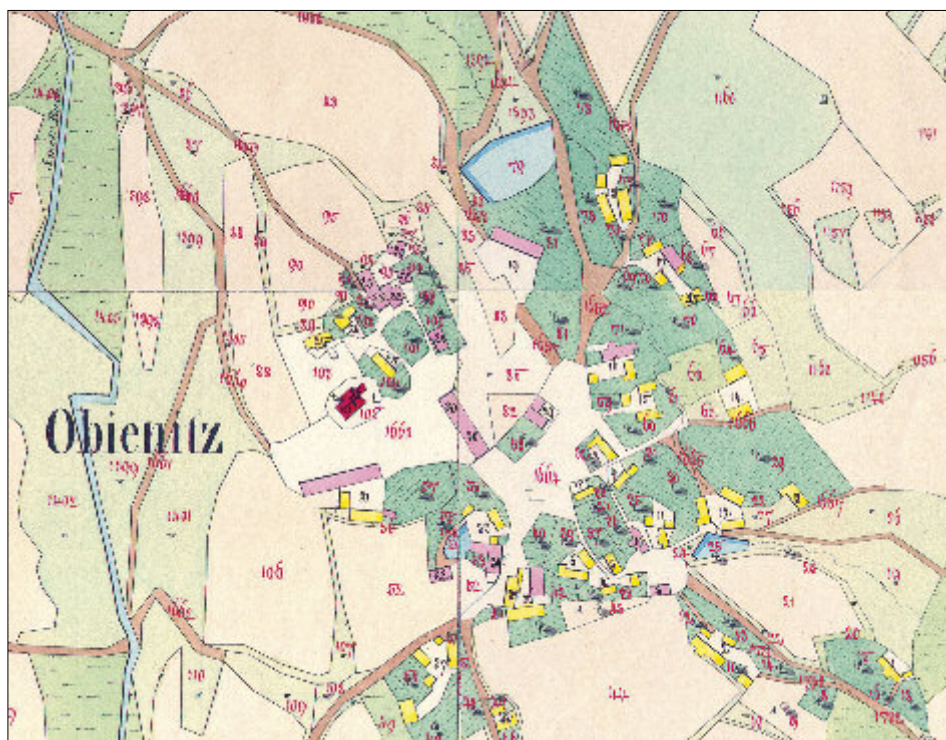
přimluvu královny věnoval svému družníku Slavkovi za jeho věrné služby. Právní akt stvrdila listina, k níž nechali své pečeti přivěsit královští manželé. Přímou na místě určil rozsah předávaného majetku královský služebník Nedamír tím, že na koni objel obvod vsí a v lesích a na polích osadil mezníky. Stejně tak objel hraniční potoky a bystřiny královský číšník Diviš spolu s Vítkem ml. z Prčice a dalšími šlechtici (*nobiles*) z okolí. Můžeme jen litovat, že listina jmenovitě neuvádí ony šlechtice, neboť právě jejich jména by doplnila obraz osídlení regionu. Přestože účastí významných mužů, a zejména Vítky, představitele nejsilnějšího šlechtického rodu v kraji, měla být dostatečně zajištěna držba a právo nového vlastníka Slavka, žádal od krále danou ves již na podzim téhož roku Jindřich, (syn) Vítkův. Panovník tehdy pobýval v Tynčanech na lovu a po žádosti se obrátil na Smila z Tuháně, který byl svědkem předchozího darování. Smil dosvědčil, že ves byla „objeta pro Slavka“, načež panovník Jindřicha odmítl. Poté se akt objeti vsí konal ještě dvakrát v přítomnosti předních velmožů království, jako byli královský komorník Černín a jeho bratr Držislav, královský sudí Budivoj, a řady dalších šlechticů. Tento neobvykle detailní popis právního pořízení se zachoval jako insert v listině potvrzující, že Slavko již v roce 1207 ves Tynčany směnil s milevským klášteřem za jiné majetky (*CDB II*, 66–68, č. 75). Z uvedeného si můžeme vytvořit alespoň matný obraz darované vsi i okolní krajiny: lokalita měla bezesporu svůj význam, snad velikost, snad příhodnou polohou, neboť o ni v krátkém čase projeví zájem dva významní šlechtici blízcí králi, záhy i milevský klášter. Ten za ni Slavkovi nabídl tři vsi (Černochoy, Kralupy a Třeskolupy – snad dnešní Třeskonice) a ještě přidal 40 hřiven stříbra. I když připustíme, že pro milevský klášter byly blízké Tyn-

čany mnohem atraktivnější než vzdálené Kralupy a další vsi ležící až u Loun, jeví se cena, kterou za ně zaplatil, značně vysoká. Návštěva panovníka, jenž v okolí Týnčan lovil a zde se zastavil na občerstvení, nasvědčuje existenci reprezentativního sídla, které by mohlo hostit početný královský doprovod. Fakt, že sem král zajížděl na lov, pak navozuje představu zalesněné, zvěří bohaté krajiny.

Významným činitelem kolonizace v celém prostoru mezi Vltavou a Sázavou však byla drobná šlechta a svobodní držitelé půdy, jejichž majetky nacházíme rozptýlené mezi několika většími kompaktnějšími doménami. Na Petrovicku zachycujeme v písemných pramenech řadu drobných šlechticů již od přelomu 12. a 13. století. Za počátek psaných dějin Petrovic a Obděnic bývá ve starší literatuře (Habart 1994, 217; Mencl 1965, 29; Vlasák 1876, 110) považována zmínka o Petrovi, synu Obideny, v listině pražského biskupa Bedřicha z roku 1177 (CDB I, 246–247, č. 280) a o Petrovi a jeho bratru Obidenovi, kteří vystupují mezi svědky v listině knížete Bedřicha pro plaský klášter z roku 1184 (CDB I, 270–271, č. 301). Vzhledem k tomu, že se jedná o poměrně běžná jména a oba muži jsou v listinách uvedeni bez jakékoliv bližší charakteristiky, nelze takové zmínky považovat za dostatečný důkaz o zakladatelích obou vesnic. Ostatně ani daná právní pořízení se netýkají středního Povltaví.

Za spolehlivou můžeme pokládat až listinu z roku 1219, již panovník potvrzoval klášteru v Milevsku darování vsi Bojenic (CDB II, 174–175, č. 188). Ve svědečné řadě listiny vydané v Kníně – mimochodem, v dalším loveckém dvorci zeměpanského hvozdu ve středním Povltaví – se kromě členů královské družiny objevují příslušníci drobné šlechty sídlící v blízkosti milevského klášterství. Nás zaujmou hlavně Martin z Obděnic a Obiden z Petrovic. Zde se jedná o první spolehlivou zmínku o existenci obou vsí, v nichž zřejmě už tehdy stála panská sídla, o jejichž podobě se ale můžeme jen dohadovat. Z listiny se dozvídáme i o existenci dalších vesnic v širším okolí; jako svědci vystupují Artleb ze Skryšova (severně od Sedlčan), Ozel a Jura, bratři z Předbořic (západně od Petrovic), Ctibor z Počepic a Daniše z Krašovic (severně od Petrovic). Ve všech zmíněných vsích nalézáme drobné šlechtice i v následujícím období, kdy písemných pramenů přibývá a šlechtickou držbu lze lépe sledovat.

Ve výpovědi listiny z roku 1219 se Obděnice jeví jako jedna z mnoha vesnic na Petrovicku, v krajině rychle proměněné kolonizační vlnou na přelomu 12. a 13. století. O časové souslednosti počátku zdejší kolonizace nepřímo vypovídá listina o darování Týnčan, v roce 1205 vyjmutých ze zeměpanské domény: nedlouho předtím se zalesněné území na střední Vltavě zřejmě natolik zmenšilo, že daná lokalita ztratila význam jakožto lovecký dvorec.²⁾ Jenže na rozdíl od

Obr. 3: Obděnice, situace jádra vsi na tzv. císařském otisku mapy stabilního katastru z roku 1839.

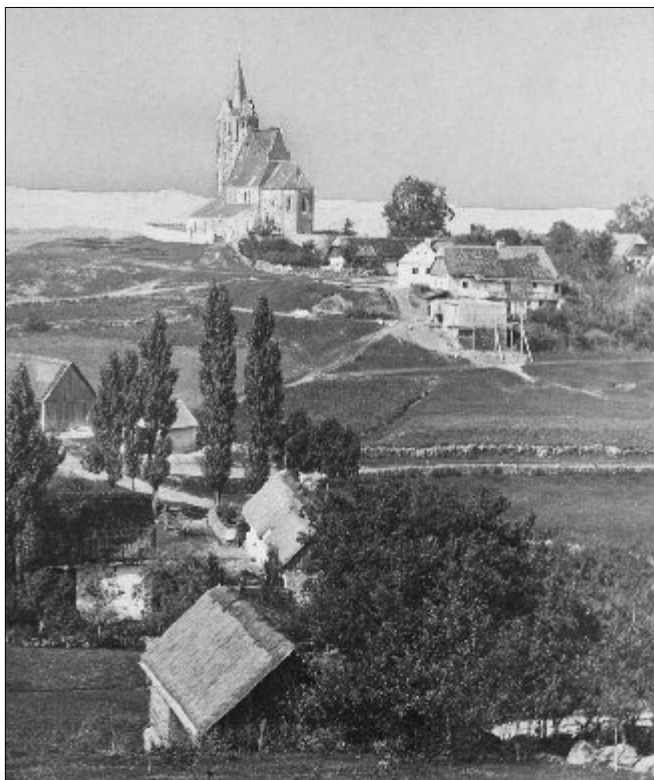
výpovědi dostupných písemných pramenů se Obděnice svým v jádře románským tribunovým kostelem výrazně liší od dalších vesnic, podle nichž se psali drobní šlechtici svědčící na listině z roku 1219. Na Petrovicku se totiž jedná o jedinou ukázkou stavby svého druhu, což rozhodně není zapříčiněno nerovnoměrným stavem dochování pramenů; sotva lze předpokládat, že výstavbě dochovaných raně gotických kostelů (např. v blízkých Počepicích či Petrovicích) předcházelo zboření kamenných románských tribunových staveb. V blízkém okolí stojí (resp. se dochoval) jen jeden podobný tribunový kostel – v Nechvalicích (Razím – Varhaník 1995; Sommer – Stecker 2011, 68–75). Jemu ale ve vývojovém diagramu patří místo o stupeň vyšší: na raně gotickou stavební etapu (loď s hranolovým presbytářem) bezprostředně navazovala dostavba věže v duchu ještě románského slohového výrazu. Nechvalický kostel představuje vzácně datovaný příklad raně gotické architektury sledovaného regionu: překlad zárubně průchoďu ve štítu mezi střechami lodi a presbytáře byl zhotoven ze dřeva skáceného v zimě 1268/1269.³⁾

Okruh výskytu dalších románských tribunových staveb na severovýchodě vyznačuje sousední dvojice někdejších vsí Prčice a Sedlec, vzdálených od Obděnic vzdušnou čarou přibližně 11 km, a na jihu, v trochu menším odstupu, kostel sv. Jiljí u (patrně později založeného) premonstrátského kláštera v Milevsku (Kuthan 1977, 214–216).⁴⁾ V oblasti

2) Stojí za pozornost, že v těsném jižním sousedství Petrovicka se nachází ves Týnice (3 km severovýchodně od Milevska), kterou lze rovněž s velkou měrou pravděpodobnosti pokládat za zprvu zeměpanský dvorec, který snad také patřil do rozsáhlé zalesněné enklávy ve středním Povltaví.

3) Dendrochronologickou analýzu provedl Tomáš Kyncl (viz www.dendrochronologie.cz).

4) Problematika románské architektury v areálu milevského premonstrátského kláštera je neobyčejně složitá a nezbývá než vyčkat souborné publikace archeologického výzkumu, která by obsahovala podrobnou terénní dokumentaci. Poté lze kvalifikovaně diskutovat nad překvapivě

Obr. 4: Obděnice, celkový pohled na jádro vsi od východu (foto cca 1890, Sbírka fotografické dokumentace NPÚ GnŘ, z pozůstalosti A. Podlahy).

o tomto poloměru se nacházejí ještě Chyšky s kostelem s románsko-gotickým jádrem, patrně bez věže, ale ještě s apsidou, přičemž architektonické prvky již plně patří raně gotickému tvarosloví (Kuthan 1977, 198). Na pomezí jižních a středních Čech pak napočítáme několik typických raně gotických staveb, které se vyznačují trojbokým presbytářem a absencí věže; výčet lokalit začíná nejbližšími Počepicemi (Sommer – Stecker 2011, 94–99), Petrovicemi (Sommer – Stecker 2011, 88–93) a Předbořicemi (Podlaha – Šittler 1898b, 128–130). Mimochodem, všechny tři tyto vsi jsou ve formě predikátů uvedeny v klíčové listině z roku 1219. Je otázka, zda (resp. do jaké míry) takto schematicky načrtnutý vývoj sakrální architektury vypovídá o postupu kolonizace daného území. Nejprve musíme připustit, ba je to dosti pravděpodobné, že kamenným, v jádře raně gotickým stavbám nejdříve z 2. poloviny 13. století předcházely dřevěné svatyně.⁵⁾ Dále je třeba brát v potaz, že kostel v Obděnicích může patřit do samého závěru románské architektonické produkce.⁶⁾ Mohl být tedy postaven v téže době (s odstupem několika málo let) jako „vývojové“ mladší kostel v Nechvalicích. A v rychlém sledu mohlo následo-

vými závěry o existenci výstavné, několikrát přestavěné svatyně v místě pozdějšího konventního chrámu, založeného po roce 1187 (předběžně např. Břicháček 2007, 15–21).

5) Návaznost kamenných kostelů s trojbokými presbytáři na dřevěné svatyně je archeologicky dobře doložena v Zahrádce ve středním Posázaví (Hejna – Benešová – Plátková 1981) a v Nudovojovicích u Turnova (Prostředník 2003).

6) V literatuře uváděné konkrétní datace založení románského kostela se neopírají o hodnověrné zdůvodnění. Buď je na základě bobulového dekoru hlavic sloupků sružených oken s určitou mírou pravděpodobnosti datován do 1. čtvrtiny 13. století (Merhautová 1971, 180), anebo je ještě vágněji řazen podle zmínek o Petrovi a Obidenovi už do 3. čtvrtiny 12. století (Mencl 1965, 29). Nejnověji je za pravděpodobného stavebníka kostela považován Martin z Obděnic, zmiňovaný roku 1219 (Sommer – Stecker 2011, 78).

vat budování kamenných kostelů v Počepicích a Petrovicích, jež už ovšem patří do výrazně odlišné dispoziční kategorie.

Stejně lákavé je srovnání vesnic na Petrovicku podle struktury plužin na mapách stabilního katastru. Obděnická plužina, pestrá mozaika chaoticky uspořádaných malých pozemků s křivolakými cestami, se jeví jako velice archaická. Naproti tomu jakkoli málo pravidelná plužina Počepic a dalších blízkých vsí má místy přece jen určitý řád. Nicméně zde se pohybujeme na velmi křehkém ledě spekulací. V obecném rámci jistě platí, že plužiny se vyvíjely od forem nepravidelných k pravidelným, jenže nikoli přímočaře a ve velké závislosti na lokálních přírodních podmínkách. Nečekejme si naděje, že někdy získáme pevnou oporu k dataci obděnické plužiny v té podobě, jak ji zachycují mapy z 1. poloviny 19. století. Nicméně srovnání v rámci regionu přece jen poskytuje určitou indicii jejího relativního stáří.

Vrátíme-li se zpět k pevnějším oporám v písemných pramenech, zjišťujeme, že pro celý zbytek 13. století máme o Petrovicku jen velmi málo zpráv. Vedle výše uvedených Předbořic, Počepic a Krašovic, jejichž existenci dokládá listina z roku 1219, se v roce 1220 objevuje v pramenech Kojetín. Patřil tehdy Vítkovi z Prčice a před ním i jeho otci; Vítek jej v tomto roce prodal milevskému klášteru (CDB II, 192–193, č. 208). Další zmínky se vztahují k sousedním všim Kuní a Kuníček, které však nelze vzhledem k nejednotnému způsobu psaní od sebe v pramenech zcela odlišit; nejstarší zpráva pochází z roku 1260, kdy se Jakub „de Cuny“ objevil mezi svědky na listině pro břevnovský klášter (CDB V/1, 379–381, č. 247). Tentýž Jakub vystupuje roku 1268 v listině, kterou Přemysl Otakar II. potvrdil klášteru Zlatá Koruna dar zvikovského purkrabího Hirza (CDB V/2, 119, č. 553).

ROMÁNSKÝ KOSTEL

Přibližně orientovaná stavba, obklopená dosud fungujícím hřbitovem, dnes sestává ze tří základních částí: západní osově věže čtvercového půdorysu, lodi obdélného půdorysu a pětibokého, oboustranně odsazeného presbytáře. Po celém jižním boku kostela (strany popisujeme tak, jako by byl kostel přesně orientován), vyjma presbytáře, postupně vzniklo několik přístavků, v současnosti s jednotným vnějším pláštěm. Jsou to celkem čtyři prostory; v pořadí od západu k východu nejprve márnice při věži, poté úzký přístavek se schodištěm na kruchtu, předšň hlavního vstupu do lodi a sakristie. První tři uvedené prostory mají samostatné vstupy z exteriéru a vzájemně nejsou propojené.

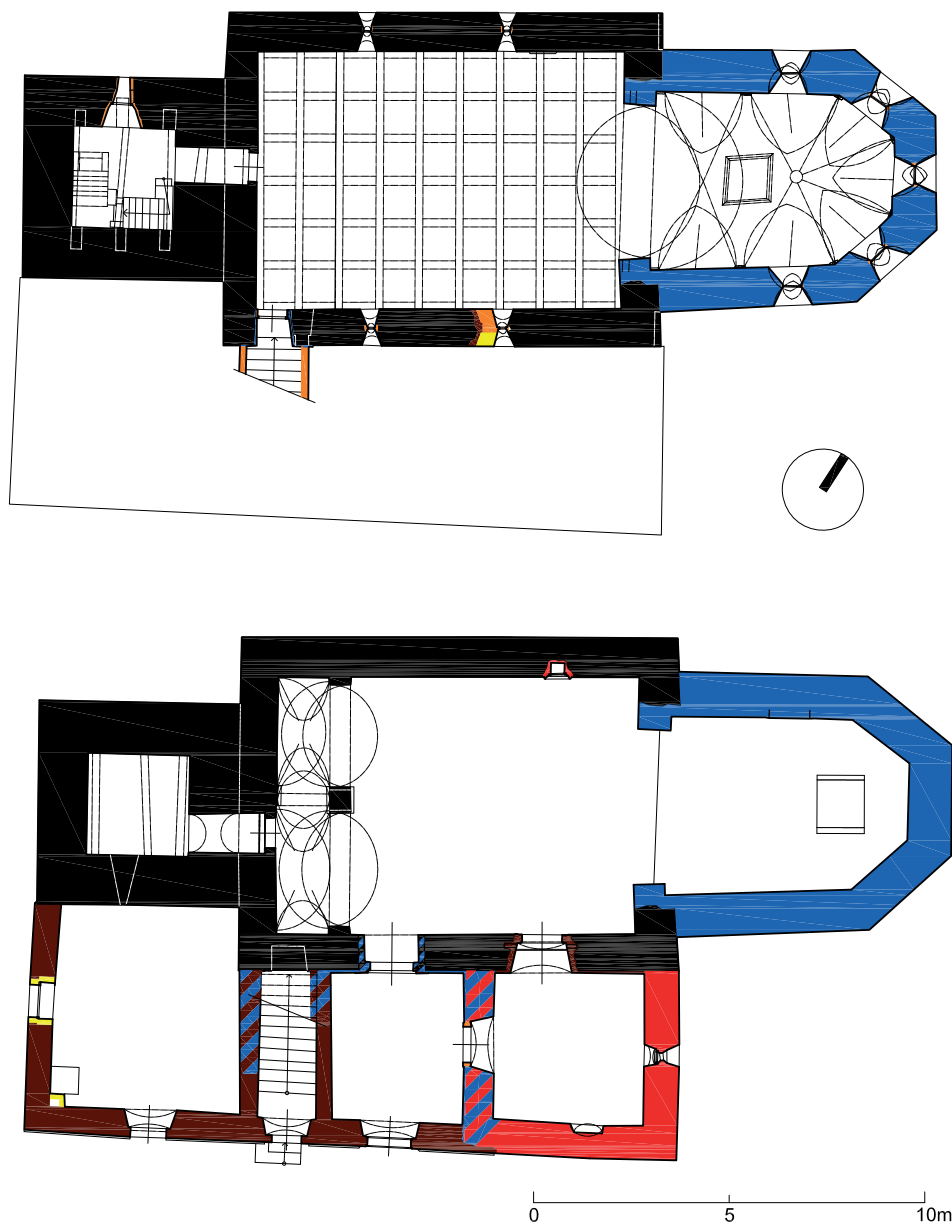
Románské, patrně v jedné stavební etapě vzniklé jádro kostela – celá loď a původní část věže; prvotní závěr zanikl – odlišíme od mladších konstrukcí na první pohled, protože od přelomu 60. a 70. let 20. století jsou vnější líce středověkého obvodového zdíva důsledně zbaveny omítek (PKO, 211). Zbytky historických úprav fasád se dochovaly jen na jižní straně, zejména v podstřeších přístavků. Zatímco hmota lodi se od doby založení (kamenného) kostela prakticky nezměnila, u věže došlo k dodatečnému zvýšení o jedno (zvonové) patro, původně dřevěné, nyní zděné.

V důsledku novodobého puristického zásahu můžeme poměrně dobře sledovat strukturu vnějších liců románského zdíva. Avšak takřka na celém plášti věže, na jižním průčelí lodi a místy i na jejím severním průčelí byly

spáry mezi kameny nevhodně vymazány cementovou maltou. Intaktně dochovaný vnější líc románského zdiva lze ohledat především v prostoru márníce, zčásti i na severním průčelí lodi a u torza původního východního štítu lodi z půdy presbytáře, k tomu ještě v podkroví předsíňe a sakristie, kde v malých plochách zanikly historické omítky. Cennou představu poskytují i fotografie ze 60. let 20. století, pořízené těsně před kompletním odstraněním tehdy už značně opadávajících a osekávaných omítek.⁷⁾

Všechna nároží lodi i věže jsou souvisle armována pečlivě opracovanými kvádry z tmavě šedé hrubozrnité žuly. I na východní straně věže je zdivo armováno už od terénu: obděnícký kostel patří k tomu typu románských staveb, jejichž západní věže mají samostatnou východní zeď, přiloženou k průčelí lodi. Vnější líce zdiva lodi jsou takřka v celém rozsahu tvořeny souvislými řádky více či méně pravidelně přitesaných kvádrů z různých typů drobnozrnných leukogranitů, většinou okrových, narůžovělých a světle hnědých odstínů.⁸⁾ Pouze výjimečně je střídají větší, jednotlivě použité žulové kvádry tmavě šedé barvy. Na severní (omítek celkově zbavené) straně jsou z nízkých tmavě šedých kvádrů sestaveny čtyři neúplné řádky; tři nízko nad terénem, jeden těsně pod parapety oken (obr. 11). Přibližně ve čtyřech pětinach své výšky je východní zeď lodi zeslabena o 5–10 cm, a to po obou stranách presbytáře.

Zatímco líce zdiva lodi mají víceméně jednotnou strukturu, na průčelích románské části věže si zhruba v její polovině záhy všimneme výrazného vodorovného předělu (obr. 10). Pod ním se podoba líce shoduje s pláštěm lodi: pravidelnou strukturu řádků kvádrů z drobnozrnné žuly ojediněle narušují jednotlivé větší kvádry z tmavě šedé hrubozrnité žuly (ojediněle položené po dvou či po třech těsně vedle sebe) a dva souvislé pásy kvádrů z tmavě šedé žuly, po jednom na západní a jižní straně (resp. v dnešním prostoru márníce). U podstatně méně sourodého zdiva v horní polovině románské části věže je líc nejprve tvořen pěti souvislými pásy tmavě šedých žulových kvádrů, zřetelně méně

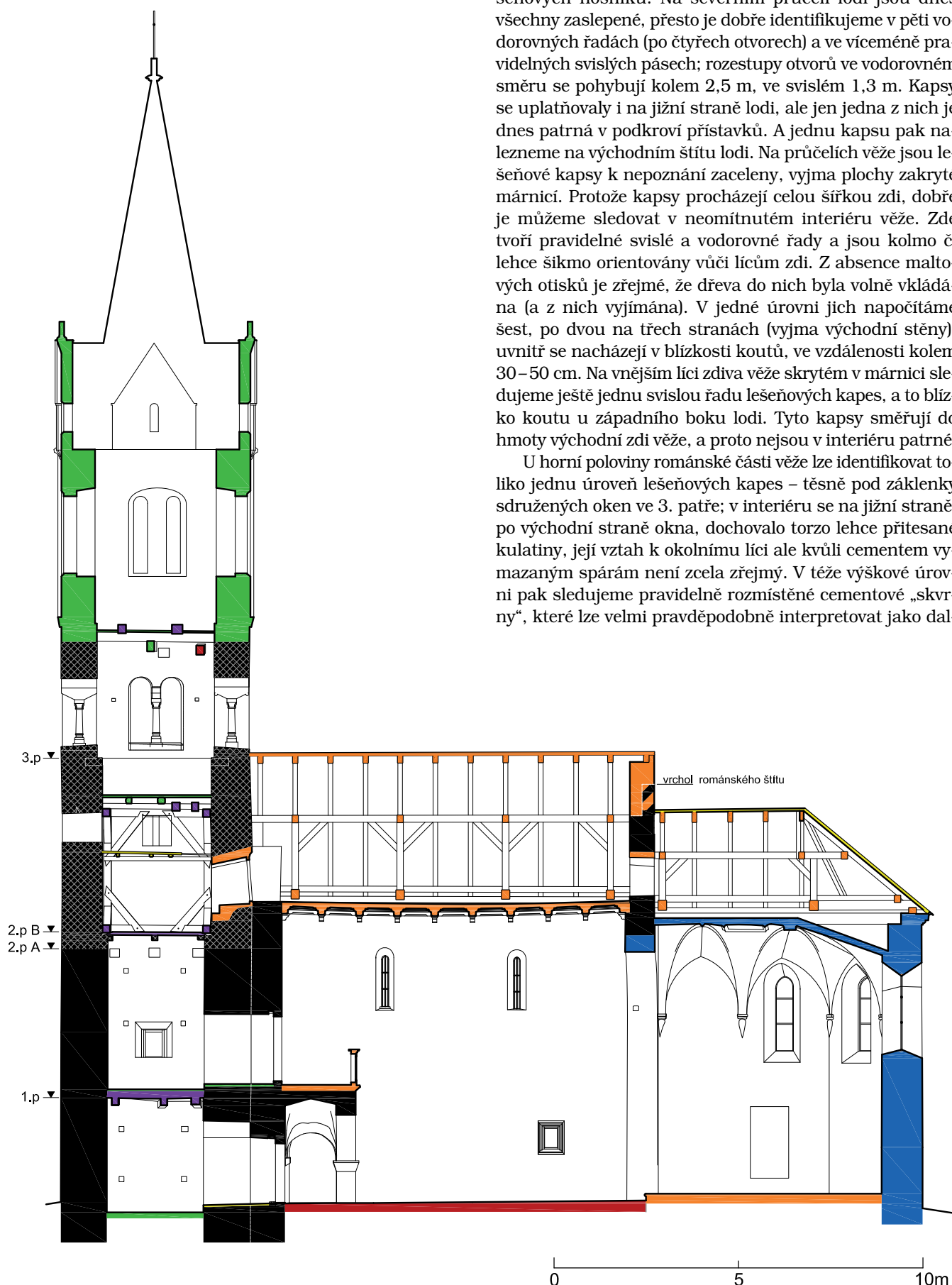
Obr. 5: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Půdorysy v úrovni přízemí (dole) a 1. patra věže (nahore). Stavební fáze: černá – románská; červená – gotická; fialová – raně renesanční; modrá – pozdně renesanční; hnědá – barokní; zelená – 70. léta 19. století; oranžová – 90. léta 19. století; žlutá – 20. století (geodetické zaměření J. Veselý a J. Kypta, kresba J. Veselý, 2013).

ně pečlivě tesaných ve srovnání s nárožní armaturou; mezery mezi nimi jsou místy vyplněny menšími lomovými kameny. Nad kvádrovým obkladem je líc (vyjma nároží) vyskládan z lomových kamenů, z tmavě šedé i světlé žuly; místy je patrná tendence ke skládání kamenů do řádků. Navíc jsou kameny v horní části věže často výrazně větší než kvádrčky ve spodní polovině.

U všech intaktně dochovaných ploch vnějšího líce románského zdiva – u jižního průčelí věže v dnešní márníci, na severním a jižním průčelí lodi i u východního štítu lodi – pozorujeme jednotnou úpravu v podobě ložné malty široce rozetřené ve spárách mezi kameny, do níž je vyryt pravidelný rastr tzv. podřezávaných spár. Středověkou maltu na severním průčelí lodi za posledních padesát let výrazně narušila povětrnost, což vynikne ve srovnání s fotografiemi pořízenými těsně před puristickým zásahem. Při podrobnější prohlídce zdiva objevíme u lodi i věže čtverhranné kapsy le-

7) Dokumentace je uložena ve fototéce NPÚ ÚOPSC v Praze.

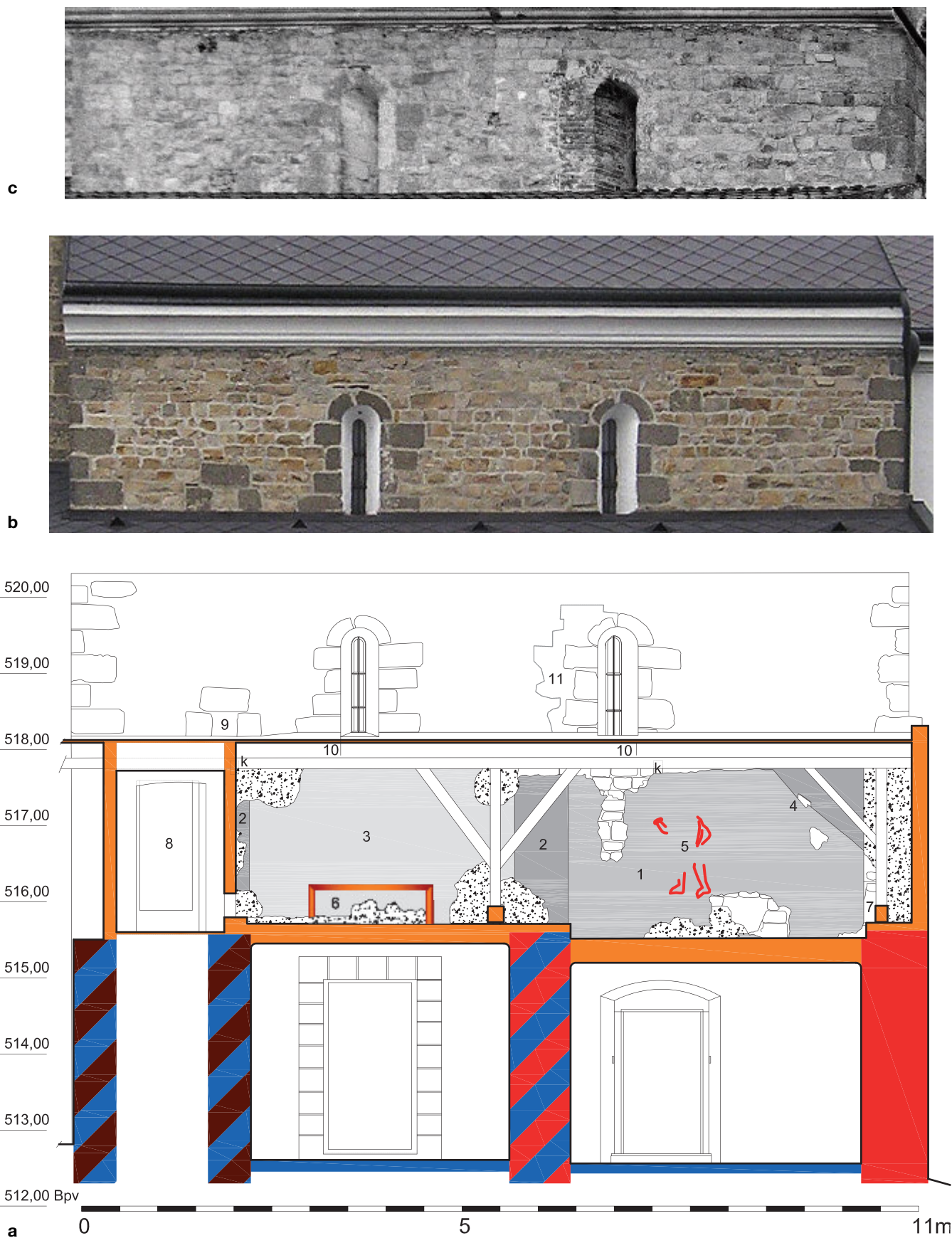
8) Horniny podle zaslaných fotografií rámcově charakterizoval Jaroslav Cícha, geolog Prácheňského muzea v Písku.

Obr. 6: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Celkový podélný řez. U románského zdiva věže rozlišeny dvě technologické etapy a prvotní úroveň podlah pater, zvonové patro zakresleno schematicky, barevná legenda viz obr. 5 (geodetické zaměření J. Veselý a J. Kypta, kresba J. Veselý, 2013).

šeňových nosníků. Na severním průčelí lodi jsou dnes všechny zaslepené, přesto je dobře identifikujeme v pěti vodorovných řadách (po čtyřech otvorech) a ve víceméně pravidelných svislých pásech; rozestupy otvorů ve vodorovném směru se pohybují kolem 2,5 m, ve svislém 1,3 m. Kapsy se uplatňovaly i na jižní straně lodi, ale jen jedna z nich je dnes patrná v podkroví přístavků. A jednu kapsu pak nalezneme na východním štítu lodi. Na průčelích věže jsou lešeňové kapsy k nepoznání zaceleny, vyjma plochy zakryté márnicí. Protože kapsy procházejí celou šířkou zdi, dobře je můžeme sledovat v neomítnutém interiéru věže. Zde tvoří pravidelné svislé a vodorovné řady a jsou kolmo či lehce šikmo orientovány vůči lícům zdi. Z absence maltových otisků je zřejmé, že dřeva do nich byla volně vkládána (a z nich vyjímána). V jedné úrovni jich napočítáme šest, po dvou na třech stranách (vyjma východní stěny); uvnitř se nacházejí v blízkosti koutů, ve vzdálenosti kolem 30–50 cm. Na vnějším lici zdiva věže skrytém v márnici sledujeme ještě jednu svislou řadu lešeňových kapes, a to blízko koutu u západního boku lodi. Tyto kapsy směřují do hmoty východní zdi věže, a proto nejsou v interiéru patrné.

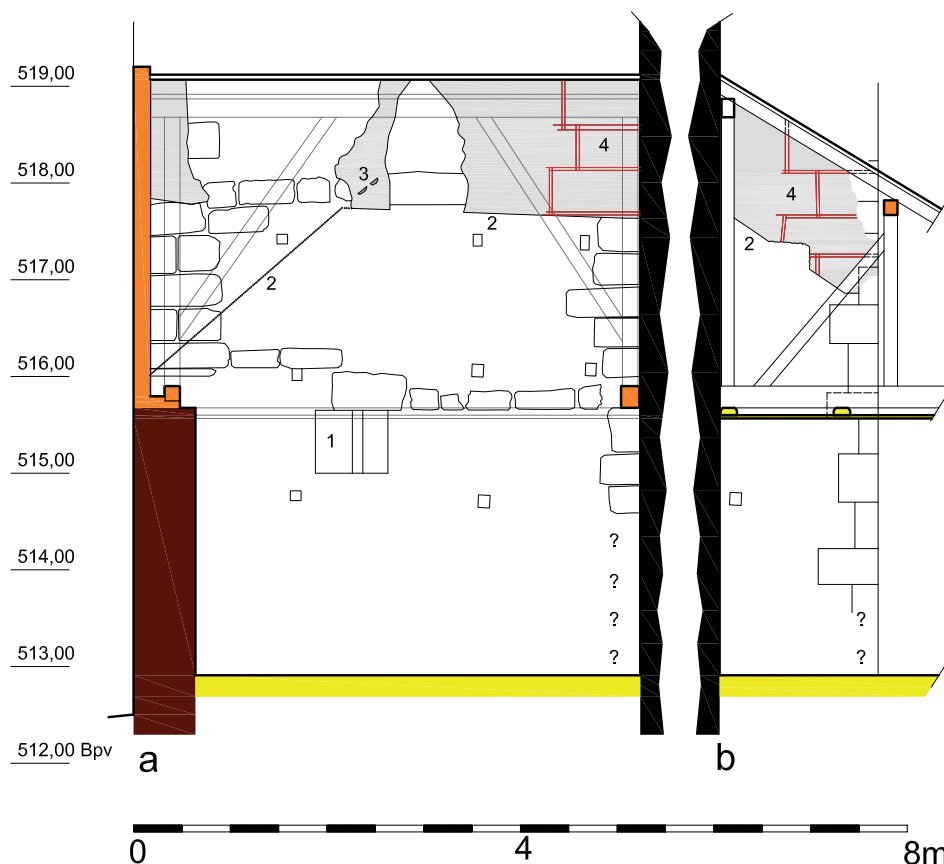
U horní poloviny románské části věže lze identifikovat toliko jednu úroveň lešeňových kapes – těsně pod záklenky sdružených oken ve 3. patře; v interiéru se na jižní straně, po východní straně okna, dochovalo torzo lehce přitesané kulatiny, její vztah k okolnímu lici ale kvůli cementem vymazaným spárám není zcela zřejmý. V téže výškové úrovni pak sledujeme pravidelně rozmístěné cementové „skvrny“, které lze velmi pravděpodobně interpretovat jako dal-

Obr. 7: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie: a – jižní bok lodi a řez předsíní a sakristií; 1 – nejstarší interiérová omítka; 2 – otisky ubouraných zdí přiložených k omítnutému zdivu lodi; 3 – vícečetné vápenné nátěry; 4 – otisk valby; 5 – fragment malované lidské postavy; 6 – torzo malovaného nápisu z počátku 17. století; 7 – otisk ubourané štítové zdi přiložené k neomítnutému zdivu lodi; 8 – vstup na kruchtu; 9 – zaslepené románské okénko; 10 – hrany špalet románských oken; 11 – zazdívka novověkého okna; barevná legenda viz obr. 5 (zaměření J. Veselý a J. Kypta, kresba J. Veselý, 2013); b – současný stav; c – upravený výřez fotografie z roku 1970 s dobře zřetelnou zazdívkou novověkého okna (fototéka NPÚ ÚOPSC).

ší, zacelené kapsy. Na třech stěnách (na jižní, západní a severní straně) takto identifikujeme po dvou otvorech, vlevo i vpravo od sdružených oken; na východní straně se kapsy zjevně nenacházely. Na intaktně dochovaných stěnách celého 2. patra věže, kde začíná lomové zdivo, se přinejmenším v interiéru neuplatňují žádné kapsy lešeňových nosníků.

U věže i lodi lze dobře identifikovat zřejmě veškeré okenní otvory románské fáze. Bez výjimky se vyznačují tesanými ostěními z tmavě šedé hrubozrné žuly. Loď je dnes osvětlena takřka stejně jako původně: na jižní a severní straně se nacházejí dvojice protilehlých oken charakteristického tvaru – s oboustrannými nálevkovitě rozevřenými špaletami, úzkými průzory a půlkruhovými záklenky. Na první pohled se všechny čtyři otvory jeví jako autentické. Na fotografii jižního, omítek už zbarveného průčelí lodi z roku 1970 však zjišťujeme, že tvar východního románského okna sice od-

Obr. 8: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Boky věže (a) a lodi (b) v prostoru márníce; 1 – románské okénko v přízemí věže; 2 – otisk zvalbené střechy; 3 – otisk mladší fáze zvalbené střechy; 4 – rytá a červeně zbarvená armatura; barevná legenda viz obr. 5 (zaměření a kresba J. Veselý, 2004, 2013).

Obr. 9: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Celkový pohled od jihu (foto J. Kypta, 2013).

povídá současnému stavu, ovšem celá jeho západní špaleta a západní polovina záklenku jsou vyzděny z cihel (obr. 7).⁹⁾ Pouze hrana východní špalety, armo- vaná žulovými kvádry, a východní díl záklenku jsou původní. Navíc se tento otvor nachází v zazdívce většího novověkého okna s eliptickým záklenkem. Současné okno je tedy výsledkem dvou etap rekonstrukce: k obnově jeho prvotního tvaru došlo patrně v 90. letech 19. století a po zhruba 70 letech byly doplněny chybějící žulové prvky a okolní cihelné zdivo nahrazeno kvádríky. Tři ostatní okna se dochovala v neporušeném stavu.

Díky odstranění omítky spatřujeme na jižním boku lodi ještě jeden původní otvor, nyní zaslepený a zčásti zakrytý pultovou střechou přístavby (obr. 7: 9). Jeho patrná část ostění je tvořena třemi kvádry ve vnějším líci zdi. Tento poměrně malý pravo-

⁹⁾ Viz pozn. 7.

Obr. 10: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Detail věže od jihozápadu, dobře jsou patrné změny struktury líce zdi (není-li uvedeno jinak, foto J. Veselý, 2013).

úhlý otvor se nachází těsně nad současným zvýšeným vstupem na varhanní kruchtu (obr. 7: 8), v jádře románskou emporu. Vůči svislé ose vstupu je ale posunut k východu. Dané komunikační řešení lze pravděpodobně pokládat za součást dispozice románského kostela, byť tvar vstupu doznal výrazných úprav. Míru autenticity portálové niky nelze kvůli souvislým omítkám postihnout; původní tesané ostění by bylo vytrženo. Platí-li, že u románských kostelů představují drobné okenní otvory na jednom z podélných průčelí lodi neklamný doklad existence tribuny, obděnický příklad je výjimečný. Zde se totiž takový otvor nachází nad snad už původním zvýšeným vstupem. Četné analogické drobné osvětlovací otvory tribun, které se nám vybavují, se uplatňují ve stěně, která naopak není prolomena vstupem na tribunu. Jenže u obděnického kostela můžeme jednoznačně vyloučit tu možnost, že by se exteriérový zvýšený vstup na tribunu či do 1. patra věže nacházel jinde. A jeho případná absence by představovala abnormalitu. Dost možná před sebou máme ojedinělý (v kontextu venkovské románské architektury) příklad těsné vazby drobného osvětlovacího otvoru na portál. Co se týče vnějšího pláště románské lodi, zbývá dodat, že ve vrcholu jejího východního štítu se kdysi pohledově uplatňoval žulový kvádr s rovnoramenným křížem vytesaným v mělkém negativu, nyní skrytý v podkroví presbytáře (obr. 25).

U všech románských oken věže jsou ostění také vytesána z tmavě šedé hrubozrnné žuly. Jediné okno v přízemí, směřující k jihu, zastínila márnice (obr. 8: 1). Ve vnějším líci zdi je jeho průzor v podobě úzké šterbiny tvořen třemi rozměrnými tesanými kvádry. První patro je osvětleno od severu jedním dodatečně proraženým oknem bez tesaného ostění, 2. patro celkem třemi původními okny, po jednom na

Obr. 11: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Severní průčelí lodi od severovýchodu (foto J. Kypta, 2013).

Obr. 12: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Presbytář od jihovýchodu.

Obr. 13: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Detail východního sduženého okna ve 3. patře věže.

Obr. 14: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Hlavice severního sduženého okna ve 3. patře věže (foto J. Kypta, 2013).

Obr. 15: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Patka východního sduženého okna ve 3. patře věže.

jižní (zde je ostění zakryto hodinovým ciferníkem), západní a severní straně. Tato trojice stejných šterbinových oken se podobou průzoru shoduje s otvorem v přízemí; jejich ostění ve vnějším lici zdi je také tvořeno třemi tesanými bloky. Nejvyšší románské patro se otevírá čtveřicí sdužených (dvojdílných) oken (obr. 13–15). Jejich kolmé špalety a půlkruhové záklenky jsou takřka kompletně vyžděny z tesaných žulových kusů. Ze žuly jsou zhotoveny i středové sloupky a lichoběžná sedla. Pouze na východní a jižní straně jsou obě čela sedel profilována oblouny, u východního okna doprovázenými na vnější straně výžlabkem profilu písmena V. Sloupky mají jednotnou podobu: atické patky jsou opatřeny nárožními drápkami, na válcové dřívky nasedají hlavice s hranolovými krycími deskami. Kubické hlavice jsou ve všech čtyřech nárožích zdobeny silně stylizovanými, lehce stočenými listy s bobulovitě vytvarovanými konci. Patky jsou podloženy samostatně vytesanými deskami čtvercového půdorysu; deska je celistvě patrná na východní straně, na ostatních stranách jsou desky „utopeny“ v betonových nadezdívkách parapetů. Veškeré tesané prvky sdužených oken se jeví jako autentické.

Není pochyb, že původní hlavní vstup do románského kostela se nacházel v jižním průčelí lodi, dost možná se jím do lodi vchází dodnes. Nasvědčuje tomu tvar portálové niky – jednak kolmé špalety, jednak rovný překlad; navíc je možné, že ve vnějším lici zdi se pod raně novověkou omítkovou úpravou skrývá románský pravouhlý portál sestavený z tesaných žulových hranolů. Poměrně dosti převýšený

Obr. 16: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Okno ve východním boku sakristie.

Obr. 17: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Empora v lodi od jihovýchodu.

interiér lodi si dodnes do značné míry uchovává své prvotní vzezření. Výrazný podíl na tom mají původní okna, a zvláště pak dochovaná západní empora, byť s novodobou dřevěnou poprsní. Prostor pod emporou, završený dvěma obdélnými poli značně nepravidelných křížových kleneb s výrazně vzdutými vrcholnicemi, se otevírá dvěma prostými půlkruhovými oblouky (obr. 17). Klenební pole jsou vzájemně oddělena půlkruhovým pasem, jenž na západní straně vybíhá z jednoduché žulové konzoly římsového tvaru, na východní straně z podobně prostě tvarované hlavice masivního pilíře, do něhož se zároveň opírají oba čelní oblouky empory. Masivní osový pilíř čtvercového průřezu je sestaven z žulových kvádrů. Z nich jsou patrně vyžděny i prosté hranolové přízední pilíře, jež přecházejí plynule (bez říms) v čelní oblouky. Poprsení kruchty je dnes dřevěná. Jak vyplývá z popisu z doby před novodobou úpravou, v podélné ose kostela před původní poprsení zřejmě předstupoval arkýřovitý útvar: „*poprsní zeď kruchty ozdobena u hořejšího kraje profilovanou římsou a uprostřed nad pilířem masivním čtvercovým výstupkem*“ (Podlaha – Šittler 1898a, 67). Podobné konzolovité prvky, které zřejmě vynášely emporové oltáře, se dochovaly v několika románských kostelech ve střední Evropě (např. Hauserová 2012, obr. 9, 11). V západní stěně lodi se nacházejí dva dodnes funkční, intaktně dochované původní vstupy do věže – do přízemí a z empory do 1. patra. Emporu, resp. nynější hudební kruchtu, zpřístupňuje schodišťový přístavek po jižním boku lodi, jenž vede k prostému pravouhlému vstupu, jehož

nepravidelné obrysy nasvědčují dodatečným úpravám staršího otvoru (viz výše).

V nikdy neomítnutém interiéru středověké části věže můžeme dobře sledovat strukturu líc zdiva, veškeré okenní a vstupní otvory i negativy různých dřevěných konstrukcí z doby její výstavby, ba dokonce i tři celistvě dochované stropní trámy románské etapy. Díky tomu lze přesně postihnout středověké vertikální členění. Skladba i úprava vnitřních líc zdiva odpovídá vnějšímu pláští, včetně výrazného vodorovného předělu v polovině výšky věže, v interiéru ještě zvýrazněného zeslabením zdiva na všech čtyřech stranách. Pod vodorovným ústupkem, jenž představuje rozhraní 1. a 2. patra, je líc tvořen pravidelnými řádky kvádrů ze světlé drobnozrnité žuly, v obou podlažích se v koutech nahodile uplatňují i větší žulové kvádry tmavě šedého zbarvení. Nad ústupkem je líc nepravidelně vyskládan z lomových, často poměrně velkých kamenů. Ve dvou spodních podlažích se dobře dochovala původní povrchová úprava zdiva – tzv. podřezávané spáry souvisle (vyjma ploch podél stropních trámů) vyryté v ložné maltě široce rozetřené mezi kameny; stejně jsou upraveny i špalety obou vstupů a špalety okna v přízemí. Ryté linie se uplatňují i u lomového zdiva ve dvou horních patrech, zde ale nevytvářejí pravidelný pravouhlý rastr, často jsou vedeny šikmo. Líce zdiva v nejvyšším podlaží románské části věže výrazně poznamenalo novodobé vyspárování, přesto se i zde dochovaly menší fragmenty původní ložné malty s tzv. podřezávanými spárami, zvláště kolem záklenků oken. Jak jsme již

Obr. 18: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Západní strana průchodu mezi lodí a přízemím věže.

Obr. 19: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Rub dveří v průchodu mezi lodí a přízemím věže, srov. obr. 18.

uvedli, ve spodní polovině věže (vyjma východní stěny) se ve víceméně pravidelných rozstupech nacházejí kapsy lešňových nosníků.

Podle zbytků a stop po stropních konstrukcích dobře rozlišíme celkem čtyři podlaží středověké části věže. Jejich komunikační vazby odpovídají dnešnímu stavu; jediné dva původní vstupy (z lodi) jsou stále funkční a jiné, nepočítáme-li průlez na půdu, nepříbyly (nelze ale vyloučit, že oproti současnosti vedlo schodiště i z přízemí věže do jejího 1. patra). Stropy přízemí a 1. patra se dnes nacházejí v téže výškové úrovni jako původní, strop 2. patra se snížil (nejspíš na přelomu středověku a novověku, viz níže), polohu prvotního stropu 3. patra nedokážeme určit.

Průchod z lodi do přízemí věže se kvůli způsobu zaklenutí prostoru pod emporou nachází výrazně mimo podélnou osu kostela, přičemž na jižní straně takřka navazuje na stěnu věže; odstup jeho hrany od koutu místnosti činí jen 11 cm. Za prostým pravouhlým portálem, osazeným ve vnitřním líci zdiva lodi a sestaveným z hranolů z tmavě šedé žuly, je průchod přeložen velkým hrubě otesaným blokem. Poté, v místě styku obvodového zdiva lodi a věže, se jeho tvar výrazně mění. Obě zdi na první pohled okamžitě vzájemně odlišíme podle svislé spáry. Západně od ní je průchod završen valenou klenbičkou půlkruhového profilu (obr. 18). Na jejím souvislém maltovém povrchu jsou dobře patrné otisky bednění. V rovině vnitřního líce zdiva věže jsou svislé hrany i záklenek průchodu souvisle armovány tesanými žulovými kusy. Jimi jsou rovněž souvisle armo-

Obr. 20: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Detail spodního ložiska točnice dveří v průchodu mezi lodí a přízemím věže, srov. obr. 19.

vány hrany průchodu v místě svislé spáry, a sice u západního líce obvodového zdiva lodi. Podlahy v přízemí věže i v průchodu z lodi jsou recentní.

Za portálem se nacházejí starobylé točnicové dveře, jež jsou složeny ze dvou širokých fošen spojených masivními příčníky začepovanými do točnice (obr. 19, 20). Ta je usa-

zena do ložisek v trámcích prahu a nadpraží. Oba trámy jsou dubové a mohly být osazeny na své místo během výstavby věže. Ložisko v prahovém trámu má objímku vystupující nad pochozí plochu prahu, s níž byla vytesána z jediného kusu dřeva. Horní ložisko má formu jednoduchého kruhového otvoru v rovném trámu. Točnice a příčníky jsou jasanové, fošny dveřního křídla jsou z měkkého dřeva (jedle, nebo smrk). Na vnější straně je křídlo opatřeno novodobým, diagonálně skládaným pláštěm z úzkých, na hranách profilovaných prken.

Nálevová situace dveří budí dojem, že jejich jádro je soudobé s románským zdívem, respektive s kamenným ostěním portálu, za kterým je osazeno. Opatrnost v definitivním soudu podmiňuje skutečnost, že dubový trámek nadpraží je ve svém loži volný, přičemž je o cca 1,5 cm užší než jeho otisk ve zdivu. Západní strana otisku však tvarově odpovídá západní hraně trámu, který je na horní a východní straně, tedy na styku se zdívem, značně zteřelý a drolivý. Těžko si lze představit, že tento trámek byl druhotně vložen do kapes ve zdivu, obzvláště proto, že by muselo být manipulováno zároveň s prahem a křídlem dveří, které obdobné poškození nevykazují. Jistotu v časovém určení stáří dveří ale nemáme: podlaha vstupní chodbičky je betonová, nelze tedy vyloučit jedinou možnost, jak mohly být dveře dodatečně osazeny – v podlaze chodbičky by musela být vyhloubena větší jáma. Pokus o dendrochronologickou analýzu dveří vyšel naprázdno.¹⁰⁾

Současný strop přízemí přesně opakuje původní řešení: všechny tři dodatečné stropní trámy (dva lehce odsazené od zdi a jeden středový), orientované od jihu k severu, jsou vloženy do původních kapes, resp. otisků prvotních, poměrně masivních nosníků. Jediné, původní, v jižní stěně umístěné šterbinové okno je položeno co možná nejvýše – k hraně překladu přiléhá strop. Hrany jeho nálevkovitě rozevřených špalet a překlad ve vnitřním lici zdi jsou tvořeny třemi deskovitými kvádry z hrubozrnné tmavé žuly (obr. 21). V mase zdi je otvor přeložen méně pečlivě opracovanými hrubozrnnými žulovými deskovitými kameny, špalety jsou vyzděny z kvádrů z drobnozrnné žuly; parapet lehce stoupá k jihu, těsně za průzorem je výška otvoru snížena o dva stupně (cca 10 cm vysoké a stejně široké), jinak jsou překladové kameny osazeny v přibližně stejné úrovni. Okno je posunuto vůči ose místnosti k západu, přesto bylo kvůli němu nutné osadit středový stropní trám výrazně šikmo.

Z empory do 1. patra věže vede průchod rovněž v celé mase zdvojeného zdiva, vůči podélné ose kostela mírně posunutý k severu. Prostý pravouhlý portál, stejný jako v přízemí,

Obr. 21: Obděníce, kostel Nanebevzetí P. Marie. Okno v jižní stěně věže, současné stropní trámy jsou vloženy do negativů románských trámů.

Obr. 22: Obděníce, kostel Nanebevzetí P. Marie. Schodiště v 1. patře věže od severovýchodu.

je i zde osazen ve vnitřním lici zdiva lodi. Průchod, přetnutý toutéž svislou spárou, má však odlišnou podobu. Po celé délce je přeložen jak hrubě opracovanými bloky, tak i jedním pečlivě otesaným hranolem z tmavě šedé žuly. Stejně jako v přízemí se zdvojená armatura hran průcho-

10) Dendrochronologické analýzy veškerých konstrukcí provedl Tomáš Kyncl v letech 2003 (vzorky z konstrukcí ve 2. patře věže tehdy odebral Jiří Bláha) a 2013.

Obr. 23: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Detail severní stěny 1. patra věže, strop z desek z počátku 17. století je nesen třemi trámy 2. románské technologické etapy, pod nimi jsou tři větší kapsy/otisky zaniklých stropních trámů 1. románské technologické etapy, nejnižší dvě lešeňové kapsy.

du z tmavě šedých žulových kvádrů souvisle uplatňuje u západních líců zdiva lodi a věže. Za překladem portálu v patře se dochovala stopa po konstrukci prvotních dveří v podobě souvislého maltového otisku vodorovného trámu. Lze si tu tedy představit dveře stejné konstrukce jako v přízemí. První patro věže bylo původně temné. Štěrbinové okno v severní stěně vykazuje zjevné znaky dodatečného proražení, což podtrhuje absenci tesaného žulového ostění, příznačného pro všechny románské otvory obděnického kostela. Podlaha vstupní chodbičky i samotného patra je tvořena novodobými pálenými dlaždicemi.

Tři poměrně subtilní hraněné nosníky (lehce obdélného profilu o výšce 10–13 a šířce 13–17 cm) stropu 1. patra svými horními hranami navazují na vodorovný, cca 10 cm široký ústupek zdiva, který – jak jsme už uvedli – značí technologický předěl v charakteru zdiva (obr. 23). Všechny tyto trámy byly do zdiva zapuštěny v době výstavby románského kostela, což jednoznačně dokládají maltové otisky jejich zhlaví a u přízdních kusů i otisky na západní, resp. východní, stěně. Zvláště dobře je dnes patrný otisk západního trámu, mírně posunutého vůči své prvotní poloze, přesto ani u něho není pochyb o přináležitosti k románské stavební etapě. Co je zvláštní, pod stávajícími stropními trámy, ve vzájemném odstupu asi 30 cm, se nacházejí trojice větších kapes, zjevně negativů ještě starších, poměrně masivních, hrubě opracovaných stropních trámů (hloubka kapes činí 50–60 cm, hrany profilů trámů se pohybovaly kolem 25 cm). Ty odpovídají – co se týče způsobu opracování i rozměrů – někdejší nosníkům stropu v přízemí věže. Jak si můžeme toto zvláštní „zdvojení“ stropních trámů vysvětlit? Sotva lze považovat za náhodu, že v téže úrovni se výrazně mění charakter románského zdiva; stávající stropní trámy se nacházejí přesně na rozhraní kvádříkového a lomového líce. „Zdvojené“ stropní trámy se tak jeví jako další doklad technologické přestávky ve výstavbě věže. Horní hraněné kusy, byť zapuštěné ještě do koruny zdiva s kvádříkovým lícem (zde ovšem poněkud méně pečlivě vy-

skládaným), pak přiřadíme k mladší stavební etapě románské věže, či spíše mladší technologické fázi.¹¹⁾ Je pravděpodobné, že kvádříkový líc byl v souvislosti s osazováním stávajících stropních trámů, tedy v rámci 2. románské (technologické) fáze, zčásti přezděn. Neumíme ale uspokojivě vysvětlit, proč nebyly využity už osazené spodní, o poznání masivnější trámy, resp. kdy tyto trámy byly ze zdiva vytrženy (zda už v průběhu výstavby dvou horních pater románské věže, nebo někdy později). Stropní trámy románské fáze byly neúspěšně podrobeny dendrochronologické analýze.

U 2. patra románské věže se oproti prvotnímu stavu výrazně snížila úroveň stropu. Původně bylo vysoké přibližně jako 1. patro. Osvětleno bylo třemi takřka

intaktně dochovanými štěrbinovými okny na jižní, západní i severní straně, vzájemně shodnými co do polohy, velikosti i konstrukce (obr. 24). Nacházejí se v osách stěn, přibližně v polovině někdejší výšky patra. Jejich rovné překlady a nálevkovitě rozevřené špalety jsou souvisle vyzděny z tesaných tmavě šedých žulových kusů, jen výjimečně je mezeru vyplněna úzkým lomovým kamenem. Parapety jsou dnes vymazány betonem. Na východní straně byl dodatečně (někdy v novověku) proražen průlez na půdu lodi. Prvotní úroveň stropu 2. patra určují koutové kapsy trámů, resp. otisky hranolových přízdních nosníků, v západní a východní stěně. Existenci středního trámu nelze kvůli novodobým úpravám povrchu zdiva prokázat. Přesně v úrovni horních hran těchto kapes je zdivo po všech stranách mírně zeslabeno; šířka ústupku činí 5–11 cm. Stropní trámy 2. patra byly relativně subtilnější – co do rozměrů se shodovaly s dochovanými nosníky stropu 1. patra.

V předchozím odstavci popsané stropní trámy zároveň vypovídají o pochozí úrovni ve 3., nejvyšším patře románské věže, které se na všech čtyřech stranách dosud otevírá sdruženými okny. Jejich parapety se nacházely poměrně nízkou nad prvotní podlahou, vzájemný odstup činil asi 20 cm. Všechny parapety jsou novodobě přezděné. Naopak v celistvém stavu se dochovaly záklenky i špalety, souvisle vyzděné – podobně jako na vnějším plášti – z tmavě šedých žulových kvádrů. Podrobnější průzkum koruny středověkého zdiva věže znemožňuje recentní cementové vymazání spár. Ve 3. patře se těsně pod stávajícím novodobým stropem, současným s výstavbou zděného zvonového patra, v celistvém stavu dochoval jeden stropní trám, zapuštěný do jižní a severní zdi a mírně odsazený od zdi východní, a přibližně v ose místnosti pak odřezaná zhlaví dalšího trámu; dřeva se nepodařilo datovat. Je pravděpodobné, že podél západní zdi byl osazen ještě třetí trám; stopy po něm zastírela cementová úprava spár. Na horních stranách nosní-

11) V rovině sotva ověřitelného nápadu lze uvažovat, že věž mohla být zprvu (provizorně) zakončena dřevěným patrem, resp. patry.

Obr. 24: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Okno v severní stěně 2. patra věže.

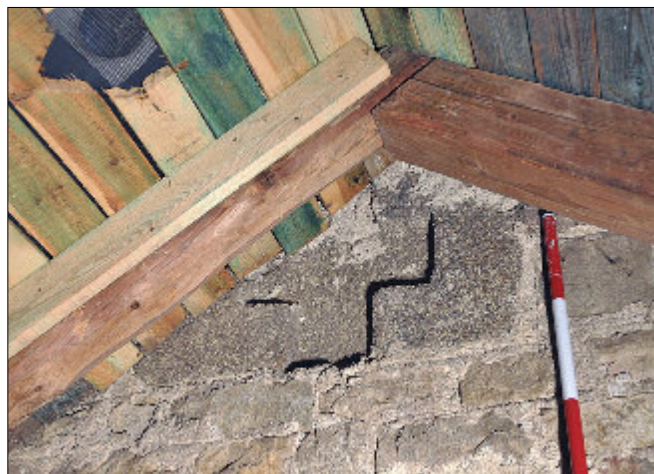
ků staršího stropu jsou dobře patrné dlaby pro patní rošt dřevěného zvonového patra, strženého ve 2. polovině 19. století (viz níže).

Na půdách lze ohledat torza obou románských štítů lodi. Zatímco u západního beze zbytku zanikly původní hrany, u podstatně lépe dochovaného východního můžeme postihnout sklon prvotní střechy – cca 35 stupňů. Částečně se totiž dochoval jeho obrys na jižní straně, dnes v podobě rovné šikmé spáry oddělující nadezdívku. V podstřeší lodi ji zřetelně vyznačují šikmo otesané hrany kvádrů románského zdiva.

VE SPLETI PATRONÁTNÍCH PRÁV POZDNÍHO STŘEDOVĚKU

V roce 1333 se v písemných pramenech opět po více než sto letech objevuje šlechtic odvozuující svůj původ z Obděnic – Přibík, jenž tehdy vyměnil své pozemky v Lochově s řádem křižovníků za pozemky ve Vrančicích a Ostrově (NA AKČH, listiny, č. 189). Znovu je Přibík jmenován v listině Hynka z Jedlé, která se opět týká prodeje vsi Vrančice a Ostrov řádu křižovníků (NA AKČH, listiny, č. 295; RBM VI/2, 371–372, č. 658). Bud' šlo o tytéž majetky, které dříve držel Přibík, nebo byl vlastníkem pouze některých pozemků a větší majetkový díl držel Hynek z Jedlé. Přibík z Obděnic si v roce 1359 vyžádal od papeže rozhřešení pro případ náhlé smrti, poté z pramenů mizí (MV II, 355, č. 901). Téhož roku se v pramenech objevuje jeho syn Hynek, obděnický farář, což je vůbec první písemný doklad o existenci zdejšího kostela (MV II, 348–349, č. 877). Hynek zde působil jako duchovní správce do své smrti roku 1369.

Zápis o nastolení Hynkova nástupce Jindřicha „de Kupie“ názorně dokumentuje vysokou míru rozdrobenosti držby pozemkových majetků v rukách místní nižší šlechty a k nim se vztahujících patronátních práv, jak to bylo v předhusitském období v regionu se silně fragmentarizovanými majetkovými právy běžné. Na počátku řady patronů vystupují Přibík a Mrakeš z Obděnic, které můžeme považovat za syny výše zmíněného Přibíka z Obděnic, resp. za bratry faráře Hynka. Kromě nich jsou uvedeni ještě Ješek, Rynard, Přibík, Zdeněk, Petr a Rynart z Obděnic, o nichž nemůžeme říci nic konkrétního. Výčet patronů tím zdale-

Obr. 25: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Kvádr s vysekaným křížem v někdejším vrcholu románského východního štítu lodi, dnes v podkroví presbytáře.

ka není u konce; nového faráře podávali ještě Zdeněk a Jaroš z Kuní, Markvart z Ješetice, Přibík z Těchařovic, Bohuněk ze Životic, pak Zdeněk a Hynek ze Rtišovic a Přibík, farář v Počepicích (LC II, 20). Podíl na kostelním podací může naznačovat příbuzenství jednotlivých patronů, mohl však vzniknout i prodejem části majetku, k němuž se podací vázalo. Protože místo faráře bylo velmi často prostředkem k zajištění obživy pro mladší syny, stávalo se žádanou součástí dědictví či majetku jako takového a samozřejmě i častým předmětem sporů.¹²⁾ V Obděnicích sloužilo beneficium k zajištění mladšího syna v případě Hynka, jiný příbuzný obděnické rodiny, také Přibík, držel sice část místního podacího práva, sám ale získal prebendu v blízkých Počepicích.

Ani jeden z kostelů v okolí však nepatřil ke skutečně bohatým prebendám, přičemž samotné Obděnice byly nejchudší. Místní farář platil pouze 9 gr. papežského desátku (RDP, 62). Pokud by byl jeho roční příjem skutečně desetinásobkem, vynášela by fara pouhou jednu a půl kopy gr.; pro srovnání uvedme, že přibližně stejně stál tažný kůň (Šmahel 1993, 282). Výnos fary sice byl většinou o něco vyšší než onen deklarovaný desetinásobek odváděných desátků, i tak by se pohyboval na hranici existenčního minima.¹³⁾ Dlužno dodat, že duchovní vedle hotových peněz získávali od farníků různé potravinové deputáty. Podle některých výzkumů na stejné úrovni, tedy s ročním příjmem kolem 2 kop gr., žila asi jedna pětina veškeré nižší šlechty v Čechách v předhusitské době. Podle počtu patronů obděnického kostela s predikátem z Obděnic lze předpokládat, že jednotliví členové takto rozvětveného rodu neoplývali velkým majetkem a od jejich vlastních poddaných je dělil snad jen pocit urozenosti. Jestliže místní farář nevlastnil další prebendy, které by mu skýtaly větší zisky, žil s největší pravděpodobností na úrovni svých urozených farníků, od nichž se nelišil příjmy, způsobem života ani původem (srov. Šmahel 1993, 282–283).

12) V roce 1402 vypukl spor o obsazení místa faráře v Petrovicích: jednoho kandidáta prosazovali Jan Otrad z Otradovic, Petr z Petrovic, Hroch z Krašovic a Budylo z Petrovic, proti nim stáli Oneš z Květuše, Hedvika, vdova po Bernardovi z Kunička, Jan Frankův a Petr z Kunička (LC VI, 62–63).

13) Ke skutečným výnosům far ve srovnání se zápisy register papežských desátků úvod k jejich edici (RDP, VII–IX).

Ani ostatní kostely v okolí se svými výnosy od obděnického kostela příliš nelišily. V Nechvalicích byla kromě místa pro faráře zřízena i prebenda pro stálého vikáře, přesto farnost platila pouze 12 gr. desátku, v Petrovicích to bylo 11 gr. Toliko kostel v Počepicích byl o něco bohatší – platil 24 gr. Ve vltavském děkanátu, kam všechny zmíněné lokality spadaly, byly nejbohatší fary v Miličíně a Jistebnici s desátkem 1 kopy, dále v Načeradci (42 gr.) a Prčici (36 gr.); patroni těchto kostelů pocházeli z nejvlivnějších šlechtických rodů v regionu: u Miličína a Jistebnice to byli Rožmberkové, u Načeradce Šelmburkové, v Prčici pravděpodobně vykonávala patronát nejprve některá z rodových větví Vítkovců, od roku 1357 si jej nárokoval milevský klášter (*LC I/1*, 108; *LC I/2*, 75; *LC II*, 76; *Adámek 2001*, 72).

Znovu se o výměně faráře u obděnického kostela dozvíme k roku 1376. Tehdy rezignoval farář Doník a místo něj byl dosazen Jindřich z Neveklova. Mezi patrony se opakuje stejná jména jako v zápise z roku 1369: Příbík a Maršík (snad totožný s Mrakešem) z Obděnic a Ješek, Příbík, Petr, Zdeněk a Rynart z Obděnic a dále Zdeněk z Kuní, Markvart z Měšetic, Příbík z Těchařovic, Bohuněk ze Životic, Zdeněk a Hron ze Rtišovic, Příbík (farář z Počepic) a dědicové Doběše z Podhájí (*LC III–IV*, 51). Pokud se pokusíme najít sídla zmíněných patronů na dnešní mapě, přicházely by v úvahu nejspíše Měšetice u Sedlece a od nich nepříliš vzdálené Nedrahovické Podhájí a Životice, Rtišovice a Těchařovice ležící nedaleko od sebe jižně od Milína. Bohužel však již nelze dále upřesnit vazby těchto drobných šlechticů k obděnickému kostelu. Ani o příslušnicích obděnického zemanského rodu nemůžeme říci téměř nic bližšího, v písemných pramenech se objevují náhodně v souvislosti s různými majetkovými převody a vykonáváním patronátních práv; vymřeli patrně někdy v pokročilé 1. polovině 15. století (podrobně *Úlovec 2009*, 54–56). Současně mizí z pramenů na dlouhou dobu i obděnický kostel.

V polovině 15. století se majitelem Obděnic stal Jan Jedlice, jenž byl příbuzensky spřízněn s rodem Valovských z Úsuší. On i jeho bratr Konrád (k oběma obšírně *Šimůnek 2001*) měli blízkou vazbu k rodu Rožmberků. Dochovalo se několik dopisů, které Jan Jedlice psal rožmberským úředníkům nebo přímo Janovi z Rožmberka zejména o situaci v kraji a bojích mezi rožmberskou stranou a Zmrzlíky ze Svojsína. Naposledy se Jan Jedlice v pramenech objevuje roku 1475. Dědili po něm bratr Konrád a manželka Dorothea (*Úlovec 2009*, 57). O ní víme, že v Obděnicích vlastnila poplužní a poddanský dvůr, které byly roku 1486 po její smrti provolány jako majetky spadlé na panovníka. Svůj nárok prokázal Konrád z Petrovic (bratr Jana Jedlice). Ten pak roku 1489 odkázal poddanské usedlosti v Obděnicích a další majetky v okolí oltáři sv. Alžběty ve špitále v Českém Krumlově (*RT II*, 436–437). Z dochovaných pramenů se nedozvídáme nic o poplužním dvoře v Obděnicích, popř. šlechtickém sídle, nevíme ani, kdo byl držitelem kostelního podací. Ze zbožného odkazu Konráda z Petrovic však můžeme odvodit jeho katolickou příslušnost, a je tedy dosti pravděpodobné, že (pokud byl patronem místního kostela) zůstával i obděnický kostel sídlem katolické liturgie. O Konrádovi z Petrovic čteme v pramenech naposled roku 1494, kdy odkázal oltáři sv. Alžběty v českokrumlovském špitále majetky v Petrovicích. Součástí darování bylo i kostelní podací k petrovickému kostelu, je tedy pravdě-

podobné, že zde i nadále fungovala fara, k níž mohly náležet také Obděnice (*RT II*, 464).

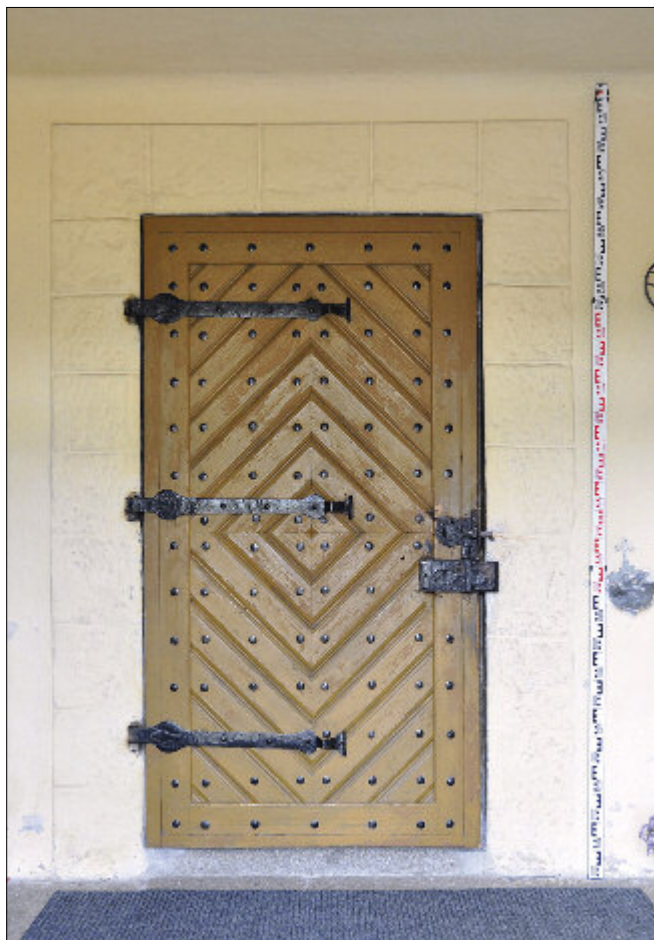
Roku 1504 se podle Obděnic psal Mikuláš Smrčka z Mnichu (*Úlovec 2009*, 60). V letech 1523–1534 však byl majitelem vsi Předbor z Radešína. Obděnice po něm zdědila Kristýna z Radešína, rozená z Vrchovišť, snad druhá Předborova manželka, která je někdy před rokem 1540 prodala Janu a Oldřichovi Smrčkům z Mnichu. V zápise se poprvé zmiňuje obděnická tvrz, k majetku dále patřil poplužní dvůr a celá ves, nemluví se ale o kostelním podací (*NA DZV 8*, f. S 4). Bratři Jan a Oldřich si posléze majetek rozdělili, přičemž Obděnice pak držel Oldřich (do konce 50. let 16. století) a po něm jeho synové Jindřich, Jan a Petr. Během 50. let se ale podle Obděnic psal i Jan ml. z Řičan. Bratři z Mnichu si později dědictví rozdělili a Obděnice získal Jindřich. Majetky po něm asi v roce 1573 převzal syn Oldřich (*Úlovec 2009*, 61–66).

Pro závěr středověku a celý raný novověk nic nevíme o tom, zda v Obděnicích sídlil kněz, jak často se zde konaly bohoslužby, popř. ke kterému z okolních kostelů místní obyvatelé spadali duchovní správou; informace tohoto charakteru pocházejí až ze 17. století.

GOTICKÉ A RANĚ RENESANČNÍ ÚPRAVY

Současný stav kostela navozuje dojem (ovšem jen zdánlivý), že gotická stavební etapa se do jeho podoby zapsala jen málo. Lze předpokládat, že ve 14.–16. století průběžně probíhaly stavební úpravy/opravy a že také byla pořízena výzdoba interiéru a nový mobiliář. Ještě ve středověku byla nad lodí vztyčena strmá střecha, která výrazně změnila hmotovou skladbu kostela. O jejím pohledovém účinku dávají dobrou představu velice cenné fotografie kostela z doby těsně před výstavbou nynějších střech lodi a presbytáře; až do roku 1891 měla loď nápadně vysokou střechu (*PKO*, 13), kterou lze podle strmého sklonu datovat nejpozději do počátku novověku, dost možná ale vznikla už v pozdním středověku. Protože všechny dostupné historické fotografie zachycují věž již v nynější podobě, jen matně si můžeme představit, jako asi vyhlížela, když byla dříve „*svrchu dřevěným patrem s podsebitím a nízkou helmici opatřená*“ (*Podlaha – Šittler 1898a*, 66). V obecní kronice se dočteme, že toto dřevěné patro bylo strženo v roce 1871: „*Věž byla od římsy nad román. okny až pod střechu dřevěná, bání šindelová, ležící na dřevěných hlavicích, daleko přes zdi věže přesahující. V nástavku dřevěném byl vysutý arkýř a v něm zvon, od něhož visel provaz dolů, na hřbitov. Nad arkýřem ve špičce byl vyřezávaný kohout*“ (*PKO*, 13). Podle dendrochronologicky analyzovaného sloupku dochované zvonové stolice lze uvažovat, že dřevěné patro vzniklo v polovině 16. století; prvek byl zhotoven ze dřeva, u něhož kvůli absenci podkorního letokruhu vyšlo širší rozpětí doby kácení: 1555–1559.

Vnější líce zdiva kostela zůstaly dlouho neomítnuty. Na půdě márnice se dochovaly zbytky historických úprav fasády, přičemž nejstarší vrstvu lze hypoteticky datovat nejdříve do závěru středověku, ale spíše až do raného novověku (obr. 8). Světlá hrubá omítka byla opatřena iluzivním armováním – červenými kvádry ohraničenými rytými ryskami, které se zřetelně dochovaly na západní straně jihozápadního nároží lodi a na boku věže v koutu při lodi (u jihozápadního nároží věže je omítka výrazně poškozena).

Obr. 26: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Severní stěna předsíně s hlavním vstupem do lodi.

Iluzivní kvádrování tedy důsledně opakovalo průběh skutečné armatury románského zdiva. V podkroví márnice je zároveň patrné ostré rozhraní původně exteriérové omítky a neomítnutého líce zdiva, v němž zřetelně poznáváme otisk zvalbené, výrazně nižší střechy přístavku vybudovaného v závěru středověku, nebo na počátku novověku (obr. 8: 2). Střecha přístavku byla posléze zvýšena, jak dokládá maltový otisk krytiny nad původním hřebenem (obr. 8: 3).

Složitější nálezořová situace se nachází v podstřeší sakristie a předsíně. Nepočítáme-li románskou úpravu líce zdi, nejstarší složku stratigrafie omítek a nátěrů tu představuje souvislá interiérová „smetanově“ bílá omítka, která sahala do krovu zaniklé střechy v prostoru nynější sakristie a snad i předsíně (obr. 7: 1). Podle dochovaného původního horního okraje této omítky je patrné, že zaniklá střecha dosahovala takřka stejné výšky jako nynější. Při jihovýchodním nároží lodi je zároveň patrný šikmý otisk polovalby (obr. 7: 4). Dobře jsou patrné otisky zednické lzíce, jak byla omítka přitažena v hřebenové vaznici. Ta byla zřejmě vynášena trámky osazenými v původně románských lešeňových kapsách, jejich bližšímu ohledání ale brání současný krov (obr. 7: k). Nejasná je situace na západní straně, kde kvůli mladším nátěrům nelze nalézt hranici interiérové omítky. Podstřeší přístavku ale bylo původně neomítnuté a na východní straně vymezené trojúhelnou štítovou zdí, po níž zbyl otisk na boku lodi. Ze stratigrafické situace vyplývá, že po zboření východní štíty přístavku byla vztyčena zvalbená střecha a stěna lodi v podkroví omítnuta. Na této omítce spa-

Obr. 27: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Sanktuář na severní stěně lodi.

trujeme zbytky obrysových silných linií stojící lidské postavy (obr. 7: 5). Nejstarší omítka je překryta vápenným nátěrem se zbytky memoriálního nápisu z počátku 17. století (viz níže). Přinejmenším přístavek, který dnes slouží jako sakristie, byl tedy vystavěn nejpozději v 16. století. Dále lze předpokládat, že jeho obvodové zdivo na jižní a východní straně je dochováno do dneška. S nejstarší stavební etapou nynější sakristie lze spojit poměrně vysoké šterbinové okno v její východní zdi (oba vstupy ve stávající podobě vznikly při barokních úpravách). Je oboustranně špaletované, s kamenným ostěním románského tvaru, které by mohlo pocházet z osového okna apsidy (obr. 16). Nejasné je stáří stávající příčky mezi předsíní a sakristií; vznikla nejpozději na přelomu 16. a 17. století. V nátěrech je totiž patrný otisk její ubourané podkrovní části (obr. 7: 2); přiléhá k ní už vápenný nátěr s memoriálním nápisem z počátku 17. století (viz níže), ale překrývala nejstarší vrstvu „smetanové“ omítky. Ta v daném místě plynule pokračuje k západu. Na západní straně tedy nedokážeme určit půdorysný rozsah nejstaršího přístavku.

Konkrétní doklad gotických úprav interiéru lodi představuje pravouhlé tesané ostění sanktuáře, osazené v severní stěně (obr. 27). Nelze ale vyloučit, že tento prvek se zprvu nacházel v románském presbytáři, resp. apsidě, a při renesanční přestavbě byl přemístěn na stávající místo. Jeho obvodovou lištu trojúhelného profilu s okoseným vrcholem pokrývá několik vrstev různobarevných nátěrů. Pod mladšími, částečně oškrabanými monochromními nátěry prosvítá malovaný ornament – silně schematické rozviliny na vnitřní straně obvodové lišty, šikmé pásky na straně vnější –, který lze rámcově datovat do 2. poloviny 15. a v podstatě celého 16. století. Samotné ostění můžeme datovat jen volně do pozdního středověku. Při stavebních úpravách na konci 19. století byly mj. plošně odstraněny mladší nátěry stěn,

Obr. 28: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Klenba presbytáře.

dost možná v celém interiéru, což vedlo k nálezům fresek, záhy po odkrytí zabílených. Jejich kusý popis zprostředkovává dobová literatura. V lodi byla vyzdobena prý „toliko stěna severní mezi okny obrazem v nadživotní velikosti, představujícím nepochybně sv. Kryštofa“ (Podlaha – Šittler 1898a, 67). Autoři popisu malbu spojili s renesanční výzdobou kostela, vzhledem k námětu je však pravděpodobnější její středověký původ. Z pozdního středověku snad pocházel i „prkenný strop“ v lodi, „pomalovaný pestrými květy na hnědé půdě“, na konci 19. století nahrazený stávajícím kazetovým (Podlaha 1912, 57). Ke gotické fázi kostela lze jednoznačně přiřadit náhrobní desku neznámého šlechtice, v současnosti vsazenou do vnějšího líce novodobého úseku hřbitovní zdi (obr. 35). Po obvodu je do ní vyryt velice poškozený (nečitelný) majuskulní nápis a v delší ose meč. Deska se svým strohým charakterem řadí do starší časové vrstvy gotických náhrobních kamenů – rámcově do 14. století, snad i předchozího období.

Ze středověkého vybavení kostela se dochoval zvon ulitý roku 1494, dnes umístěný v novodobém zvonovém patře věže (obr. 34). Zdoben je drobnou plastikou sv. Kateřiny a opatřen nápisovou páskou kolem vrchlíku – *anno domini milésimo cccc nonagesimo quarto hoc opus conflatum est per magistrum georgium*.¹⁴ Zvon byl tedy zhotoven v době Konráda z Petrovic, kterého si můžeme hypoteticky představit jako jeho pořizovatele, resp. jednoho z pořizovatelů. Za velice pravděpodobný doklad úpravy věže v souvislosti se zavěšením zvonů lze označit dochovanou masivní dřevěnou konstrukci v jejím 2. patře; čtveřice dendrochronologicky analyzovaných dřev poskytla shodná data kácení – 1526/1527. Jedná se o rám, jehož prahové trámy spočívají na ústupku zdiva na rozhraní 1. a 2. patra. Konstrukce dále sestává z koutových sloupků, ližinového věnce a zavětrovacích patníků i hlavových pásků sloupků, připlátovaných krytými jednostrannými rybinami. Z poloviny 16. století pochází strop přízemí věže, jenž je tvořen silný-

mi štípanými, jen místy hraněnými deskami a hraněnými nosníky ve starších kapsách: dvě analyzované desky byly shodně zhotoveny ze dřeva těženého v zimě 1548/1549, u třetího datovaného kusu bez podkorního letokruhu spadá nejmladší letokruh do roku 1537; dva analyzované nosníky byly zhotoveny z kmenů pokácených někdy v rozmezí let 1546–1554, resp. 1543–1560.

STAVEBNÍK RENESANČNÍHO PRESBYTÁŘE

Oldřich z Mnichu roku 1593 prodal Obděnice – „zámek s pivovarem, sladovnou, chmelnicí, dvůr poplužní s poplužím i se štěpnicemi, sady, zahradami, mléjnem, pilou a vápenicí, ves

Obděnice, což tu má i se dvěma krčmami v téže vsi vejsadními, s podacím kostelním v téže vsi Obděnicích, s lesy, háji, porostlinami i se vším a všelijakým k tomu příslušenstvím, ves Radešice celou s krčmou v té vsi svobodnou, ves řečenou Horní aneb Zemličkova Lhota, což tu má, dvory kmetské s platem“ – za 8400 kop gr. míš. Jakubu Krčínovi z Jelčan (NA DZV 26, f. L 11–12). Předmětem prodeje nebyla celá ves Obděnice; dvě usedlosti patřily k petrovickému zboží, které do roku 1593 náleželo k rožmberskému dominiu, poté je koupil Jindřich Doudlebský z Doudleb.

Jakub Krčín z Jelčan je natolik známá osobnost, že jeho život netřeba představovat. Ve středním Povltaví se zakoupil v roce 1580, kdy získal statek Sedlčany (Haubelt 2003, 145–151). Po právně velmi složité transakci převedl Vilém z Rožmberka panství na Krčína výměnou za Nový Lepťáč (Krčínem obnovená starší tvrz Leptáč, v těsné blízkosti pozdější Vilémovy Kratochvíle). Součástí smlouvy byla však i následující klausule: dědičná držba bude možná jen v případě, že Krčín bude mít mužské potomky, jinak připadne panství opět Rožmberkům a dcery by dostaly odškodnění 6000 kop gr. českých. V době sepisování smlouvy byl Krčín ženat s Dorotou Slepíckovou, kterou ve vlastním životopise z roku 1572 označil jako „bábu“, a neměl tedy zatím naději na potomka (Pánek ed. 1985a, 250). Součástí nově získaného panství byly i Křepence, kde nechal Krčín vystavět honosné sídlo zvané Nový Hrádek Krčínov. Stavba byla hotova v roce 1584 a vedl ji – stejně jako chod celého panství – pravděpodobně bratr Jakuba Krčína, Jindřich (Kuthan – Stecker 2005, 20). Po celá 80. léta Krčín zveleboval sedlčanské panství a zvyšoval zisky z něj plynoucí.

Po skonu manželky v roce 1587 se Krčín mohl znovu oženit, jeho vyvolenou se stala Kateřina Zelendarová z Prošovic. V následujícím roce odešel Krčín z rožmberských služeb a začal se cele věnovat péči o vlastní panství, které postupně rozšiřoval (Kuthan – Stecker 2005, 39; Haubelt 2003, 170). O posledním příkoupení majetků máme doklad z roku 1601. Vzniklo tak rozsáhlé panství čítající podle berního rejstří-

¹⁴ Znění nápisu přebíráme z evidenční karty movité památky, uložené v NPÚ ÚOPSC v Praze.

ku z roku 1603 346 osedlých, které i díky nejrozličnějším hospodářským zlepšením a investicím muselo vynášet slušný zisk. Krčín totiž pokračoval v hospodaření stejně úspěšně jako v dobách svého regentství. Budoval hospodářské dvory, mlýny, ovčiny, pivovary, sady a chmelnice. Nemáme k dispozici účty, ale vzhledem k tomu, že byl kromě stavebních aktivit ještě schopen půjčovat značné sumy peněz, bylo jeho hospodaření nadmíru úspěšné.

Kateřina Zelendarová porodila Krčínovi šest dcer, z nichž nejstarší zemřela již v roce 1597 a byla pohřbena v kostele v Dublovicích (Kuthan – Stecker 2005, 49). V té době muselo být již Krčínovi jasné, že se vytouženého mužského dědice nedočká a panství Sedlčany případně po jeho smrti zpět Rožmberkům. To mohl být hlavní důvod k přestavbě tvrze i kostela v Obděnicích, kam snad plánoval přesídlit; tento majetek mohl předat svým dcerám. Nicméně na Křepenicích Krčín pobýval téměř do konce života: na počátku roku 1602 zde psal dopis (NA SM, sig. K 181/2, kart. 1239).

O jeho stavebních aktivitách v Obděnicích jsme bohužel zpraveni jen nepřímo, díky sporům, jež vedl s majitelem části Obděnic Jindřichem Doudlebským z Doudleb. Uvedené spory měly soudní dohru a táhly se až do roku 1601, kdy je Krčín ukončil tím, že část vsi od Jindřicha Doudlebského odkoupil. Příčinou vleklých neshod byly Krčínovy zásahy do obecních pozemků, když nechal bez sousedova svolení „*skrže vobec k též vsi Vobděnicím náležitou davše strouhy dělati, do týchž struh trub dřevěných naklásti a týmiž trouhami vode vsi jeho Jakuba Krčina řečené Vohrady vodu popaťše před zámek Vobděnice skrže touž vobec vodu vede.*“ Dále, opět bez sousedova souhlasu, „*v týž vsi Vobděnicích při kostele na obci za dvorem jeho poplužním při stodolách nemálo gruntů do země ke stavení vyhrabatí a vymetatí*“ (NA KomS, č. knihy 18, f. J 8v–10v; č. knihy 36, f. 401–401v, 407–408v). Jen těžko však můžeme soudit, jestli zmíněné stavební zásahy, zejména v druhém případě, souvisely spíše s přestavbou tvrze nebo kostela. Z písemných pramenů nelze zjistit, do jaké míry Krčín obděnický kostel přestavěl.

Jakub Krčín bývá v literatuře považován za katolíka, tomu však odporuje jeho členství v sedlčanském literátském bratrstvu, nepochybně kališnickém. Z doby existence bratrstva se zachovalo pět zpěvníků, z nichž nejvýpravnější pořídil právě Krčín, který se zde dal v kruhu ostatních členů vypodobnit. Zprávy, že nechal v roce 1579 na Netolicku pronásledovat příslušníky Jednoty bratrské, o jeho náboženském názoru nijak nevypovídají – činil tak pravděpodobně na rozkaz katolíka Viléma z Rožmberka (Haubelt 2003, 167–169). Je nanejvýš pravděpodobné, že obděnický kostel v Krčínově době sloužil reformační liturgii. Nasvědčuje tomu výzdoba presbytáře kostela v podobě biblických citátů, odhalených a znovu zabílených na přelomu 19. a 20. století (Podlaha – Šittler 1898a, 66–67).

Obděnický kostel byl zřejmě Jakubu Krčínovi ze všech kostelů, k nimž získal patronátní právo, nejbližší, neboť si jej zvolil za místo svého posledního odpočinku. Dokladem toho je dnes především náhrobní deska umístěná v presbytáři. Krčínův hrob se však dodnes nepodařilo jednoznačně identifikovat. Neznáme ani datum a místo jeho úmrtí. Stalo se tak někdy mezi 19. 1. 1604, kdy je datována Krčínova závěť, a 15. 2. 1604, kdy o jeho smrti již v minulém čase referuje Václav Březan (Kuthan – Stecker 2005, 63; Pánek ed. 1985b, 570). V literatuře se objevují

Obr. 29: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Konzola klenby presbytáře na rozhraní jižní a jihovýchodní stěny.

Obr. 30: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Erb Jakuba Krčina z Jelčan namalovaný na klenbě presbytáře, srov. obr. 28.

nejrůznější názory a teorie, podle nichž měl Krčín v době svého skonu pobývat na Mitrovicích u své nejstarší dcery Anny Kateřiny, provdané již v té době za Maxmiliána z Velemyševsi, a poté byl pohřben v Prčici. Zde byly skutečně při průzkumu kostela v roce 1954 nalezeny zlomky náhrobní desky se jménem Krčín. Bylo vysloveno několik

Obr. 31: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Mramorový náhrobní kámen Jakuba Krčína z Jelčan na severní stěně presbytáře, rozměry: 104 × 194 cm.

teorii, komu může ona deska náležet, z nichž nejpravděpodobnější je názor, že patří Krčínově dceři Anně Kateřině (Tywoniak 1957; Stibral 1973). Kostel v Prčici byl totiž pohřebním místem rodu z Velemyšlevsi a byl zde pohřben i sám Maxmilián. Jméno Krčín na zbytcích náhrobku se nachází právě v místě zlomu, a je tedy možné, že ve skutečnosti zde byl vytesán ženský tvar jména – Krčínka. Záhadu místa posledního odpočinku Jakuba Krčína na základě dnešních poznatků asi nerozluštíme. Co je však podstatné, Krčín si nesporně přál být pohřben v obděnickém kostele a nechal k tomu účelu vyhotovit umělecky kvalitní náhrobní kámen.

Dědictví Jakuba Krčína převzaly na základě závěti jeho dcery (Úlovec 2009, 68). V roce 1604 mohla být za dospělou považována pouze nejstarší Anna Kateřina provdaná za Maxmiliána z Velemyšlevsi. Přestože jí nebylo ani 14 let, podle otcovy závěti se stala (spolu se svým manželem a dalšími šlechtici) poručnící svých sester. Je pravděpodobné, že se svým manželem žila do roku 1609 na obděnické tvrzi – Max-

milián se totiž podle ní i psal (NA KomS, č. knihy 21, f. E 8a). Manželka Jakuba Krčína zemřela pravděpodobně dříve než on, snad v roce 1603, a byla asi pohřbena v Obděnicích (Kuthan – Stecker 2005, 69; Haubelt 2003, 179).

Podle závěti získala nakonec Obděnice a další majetky nejmladší z Krčínových dcer Johanka, provdaná za Oldřicha Myšku ze Žlunic a na Kamýku, na nějž nechala v roce 1614 svůj majetek přepsat (NA DZM 237, f. G 19–20). Oldřich Myška byl za účast ve stavovském povstání odsouzen ke ztrátě všeho majetku (Úlovec 2009, 68–70). Obděnický statek zakoupila Polyxena z Lobkovic a připojila jej k panství Vysoký Chlumec, jehož součástí zůstal až do konce patrimoniální správy. Obděnická fara v 17. století zanikla a obec byla připojena k Počepicům až do roku 1710, kdy byla zřízena farnost petrovická pod patronátem pražských jezuitů a Obděnice k ní byly připojeny (NA SM, sig. P 97/8, kart. 1705). Ve fondu petrovického patronátního úřadu se nezachoval žádný doklad, který by svědčil o chodu obděnické filiálky a zejména o zásadní přestavbě kostela na konci 19. století.¹⁵⁾

RENEŠANČNÍ PRESBYTÁŘ (A MLADŠÍ ÚPRAVY)

V raném novověku se do tváře středověkého kostela nejvíce vepsalo stržení původního závěru, resp. bezprostředně navazující přístavba nynějšího pětibokého presbytáře, který ovšem programově odkazuje na gotické tvarosloví. Vnější podobu presbytáře dnes určuje prostá bílá fasáda s původními lomenými okny, po jednom v každém z boků. Zato na historických fotografiích spatřujeme v omítkě provedenou bosáž kolem oken a na nárožích. Na záběrech ze 60. let 20. století se daná úprava jeví jako nepříliš stará, resp. lze ji snad vztáhnout k době historizující „obnovy“ kostela na konci 19. století: kvádry jsou takřka dokonale provedeny a málo dotčeny povětrností.¹⁶⁾ Je ale dosti pravděpodobné, že se jedná o nápodobu/kopii architektonického členění z raného novověku – buď z doby výstavby presbytáře, nebo (pravděpodobněji) barokní stavební etapy. Tytéž záběry zachycují stav po kompletním osekání omítek presbytáře až do úrovně oken. Víme tak, že zdivo je tvořeno lomovými kameny, přičemž hrany okenních špalet jsou nahodile zpevněny tesanými kvádry, nejspíš druhotně použitými.

O jeden stupeň zvýšený presbytář se do lodi otevírá neprofilovaným půlkruhovým vítězným obloukem, vyzděným buď zcela nově, nebo z podstatné části v rámci renesanční přestavby: oblouk je zjevně převýšený oproti zrušené apsidě. V jeho patách spatřujeme odřezaná zhlaví trámu (nynější čela plynule navazují na okolní omítku), snad určeného – podobně jako ve středověku – k zavěšení kalvárie. Z dendrochronologické analýzy vyplývá, že trám byl zhotoven z kmene skáceného nejdříve v roce 1596, zřejmě už v zimě

15) Fond obsahuje pouze běžné účty fungujícího kostela – za svíčky, hostie, úklid apod. (SOAP VsP, inv. č. 117, kart. 15 – Patronátní spisy 1867–1940; inv. č. 126, kart. 16 – Kostelní účty). Ve druhé polovině 19. století usilovali Obděničtí o zřízení vlastní farnosti; poprvé žádali arcibiskupa roku 1867 a znovu v roce 1890. V závislosti na tom zřejmě došlo k částečné přestavbě kostela, o níž však nemáme žádné archivní doklady. Víme pouze, že bylo v roce 1901 do kostela kupováno nové vnitřní zařízení v hodnotě 1000 K, které však není v zápise nijak specifikováno (NA PÚ/R). V roce 1900 byla v Obděnicích zřízena farní expositura, k 1. 1. 1910 povýšená na samostatnou faru (Podlaha 1912, 54–55).

16) Viz pozn. 7.

1596/1597. Presbytář je završen valenou klenbou s trojbokými výsečemi (obr. 28). Jejich rozmístění napodobuje běžné zaklenutí gotických presbytářů, a sice jedno obdélné pole křížové klenby a v závěru klenbu paprscitou. Tento dojem ještě umocňují výrazné hřebínky v hranách výsečí, jež v závěru zabíhají do válcovitého bloku připomínajícího svorník. Klenba vybíhá z konzol jednotného tvaru; sestávají z obdélných desek podložených oblounem, na němž je zavěšen kapkovitý prvek (obr. 29).¹⁷⁾ Gotické tvary mají i zahrocená čela výsečí, umístěných ostatně nad „středověkými“ loženými záklenky oken. Z cihel vyzděnou oltářní mensu kryjí kamenné desky. Před oltářem se nachází podzemní zaklenutá hrobka lehce obdélného půdorysu, endoskopicky prozkoumaná v roce 2006. Dnes je prázdná, vstupovala se do ní od západu; zazděný vstup má segmentový záklenek.

Známe stavebníka renesančního presbytáře (nebo minimálně hlavního iniciátora stavebních prací) – Jakuba Krčína z Jelčan, který daný prostor programově koncipoval jako místo svého posledního odpočinku. Dnes o tom vypovídají dvě pozoruhodné heraldické památky: na klenbě vymalovaný erb s nápisem *Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan 1603* (obr. 28, 30), umístěný v lehce kosočtvercovém poli s jednoduchou obvodovou lištou trojúhelného profilu, a nyní do severní stěny presbytáře zasazený Krčínův výpravný mramorový náhrobní kámen s jemnou reliéfní výzdobou a obsáhlým nápisem, ovšem bez data úmrtí (obr. 31). Není pochyb, že osoba významného dobrodince kostela byla kdysi v interiéru kostela připomínána na více místech. Dnes dosti strohý presbytář zprvu uvnitř vynikal bohatou nástěnnou výmalbou, odkrytou a záhy nato zabílenou na konci 19. století. Krátce po objevu ji stručně popsali autoři soupisu památek: malby „*pokrývají stěny presbytáře pod okny, kdež se spatřují vyobrazeny v životní velikosti stojící postavy sv. Apoštolův, sv. Jana Křtitele a rytíře sedícího pod stromem a vzhůru k nim pohlízejícího. ... Ostatní plocha stěn [z popisu není zřejmé, zda v presbytáři, či lodi; pozn. autoři], žlutě tónovaná, ozdobena byla černí napsanými texty z Pisma a červenými hvězdami. Po obou stranách klenbových hran v presbytáři vymalován jest hrubý kyticový ornament, z něhož střídavě vynikají tři jablčka a hrozny, nad nimiž stojí po ptáku – papoušku. Orámování oken provedeno vlysem stylisovaných akantových listů*“ (Podlaha – Šittler 1898a, 66–67).

Představu, jak byly pojednány nápisy v interiéru kostela, podává torzo malovaného nápisu na jižním průčelí lodi, resp. nyní v podstřeší předsíně (obr. 7: 6; 32). Nad podlahou půdy se asi z poloviny dochovaly útržky několika řádků ve zdobné kartuši. Dnes lze přečíst jen jednotlivá slova. Že se jedná o memoriální nápis, dokládají rozluštělná slova: *Zjistě vůle* (na začátku) ... *jelčan a sedlčan* ... (2. a 3. řá-

Obr. 32: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Torzo pamětního nápisu se jménem Jakuba Krčína z Jelčan nad hlavním vstupem do lodi, dnes v podkroví předsíně, srov. obr. 7: 6.

dek odshora). Nápis namalovaný na tenkém vápenném nátěru nenese stropy po poškození povětrnostními vlivy. Patrně byl skryt v předsíni otevřené do krovu. Na stěně lodi sledujeme zbytky vícečetných vápenných nátěrů s koutovými náběhy, které dokládají, že zdívo po obou stranách předsíně původně sahalo do podkroví. Nad příčkou mezi předsíní a sakristií se zdá, že náběhy k posléze ubourané zdi patří už renesančnímu nátěru s nápisem.

S předbělohorskou přestavbou lze hypoteticky spojit i podobu dnešního vstupu do lodi, nad nímž se zmíněný nápis nachází (obr. 26). Ve vnějším lici zdi je osazen pravouhlý tesaný portál, jehož povrchová, v omítce provedená úprava imituje bosované kvádry – nelze rozhodnout, zda daná omítka je barokní, či pozdně renesanční. Po obvodu ostění je v lici dodatečně vytesána polodrážka pro druhotně osazené barokní svlakové dveře, které byly zprvu umístěny za portálem. Při přestavbě kostela na přelomu 16. a 17. století byl patrně upraven i východní štít střechy lodi, a to do tvaru zachyceného na nejstarších fotografiích z konce 19. století. U štítu zaujmou zvláštní postranní laloky, v patách spojené jednoduchou římsou, která se dotýká hřebene střechy presbytáře (obr. 1). Současná korunní římsa lodi je novodobá, jak dokládá odlišně tvarovaná římsa na nejstarší fotografii kostela. Kdežto korunní římsa presbytáře může být původní, či raně barokní.

Po výstavbě presbytáře jistě došlo i na pořízení nových kultovních předmětů a dalšího mobiliáře. Dochovala se toliko cínová křtitelnice, zjevně renesanční, přesněji ovšem nedatovatelná (obr. 33). Nápis ve štítku na zadní straně nádoby upozorňuje, že byla obnovena v roce 1958. Tehdy byly nejspíš odlity plastiky umístěné ve střední rovině těla (postavičky andělů adorujících Pannu Marii a lví hlavičky s úchytnými kruhy v tlamách), uzavírací kování víka a vrcholový křížek na víku. Naopak původní jsou tři nohy křtitelnice zakončené dole lvími tlapami, nahoře mužskými hlavami s knížecími čapkami, dále pak trojice ženských hlav při horním okraji, které slouží jako úchyty víka, a hlavičky andělíčků na víku.

S předbělohorskou stavební etapou kostela, ovšem už s dobou po Krčínově přestavbě, lze spojit pozoruhodné dře-

17) Reliéfní výzdobné prvky v patách klenby byly na konci 19. století zčásti rekonstruovány (Podlaha – Šittler 1898a, 66).

Obr. 33: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Cínová renesanční křtitelnice a detaily její původní výzdoby.

vené konstrukce ve věži, a sice archaická schodiště ve 2. a 3. patře: spodní dvouramenné (obr. 22), probíhající při jižní a západní stěně, horní jednoramenné, přiléhající k východní stěně a opřené o rámovou konstrukci z 1. poloviny 16. století. V obou patrech jsou stupně schodišť tvořeny hranoly trojúhelného profilu, přitlučenými k trámovým schodnicím masivními dřevěnými hřeby. Základním nosným prvkem bytelné konstrukce dvouramenného schodiště v 1. patře je rámová stolice v jihozápadním koutě, jež vynáší podestu. Prahové trámy stolice, orientované jih – sever, nespočívají přímo na podlaze, nýbrž na větších kamenech. Vlastní stolice sestává ze dvou rovnoběžných lichoběžníkových rámců se svislými sloupky při jižní stěně a šikmými sloupky na severní straně. Oba rámy jsou ve dvou úrovních spojeny rozpěrami. Schodnice spodního ramena spočívají na masivním patním čtyřhranném stupni, širším než vlastní schodiště. Schodnice horního ramena jsou opřeny také o čtyřhranný stupeň, tentokrát načepovaný na šikmé sloupky nosné stolice.

Podlaha 2. patra je dnes tvořena silnými štípanými, jen místy hraněnými deskami, jež spočívají na trámech z doby výstavby věže. Dvě z desek byly podrobeny dendrochronologické analýze, přičemž výsledky se vzájemně shodují – dřevo bylo těženo v zimě 1612/1613. Datováno bylo i schodiště ve 2. patře: 3. stupeň odshora byl zhotoven ze dřeva skáceného v zimě 1611/1612, 4. stupeň odspodu ze dřeva těženého nejdříve v roce 1578, trám, na němž spočívají schodnice, ze dřeva těženého nejdříve v roce 1607. Podle shodného konstrukčního charakteru lze i dvouramenné schodiště v 1. patře, dendrochronologicky neanalyzované, přiřadit s velkou pravděpodobností k téže stavební etapě, tedy do let 1612–1613.

Obr. 34: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Detail zvonu z roku 1494 s plastikou sv. Kateřiny (foto J. Kypťáka, 2013).

Renesanční háv kostela do velké míry postupně setřely barokní a další mladší úpravy. V pobělohorském období se jistě výrazně obměnila výzdoba a výbava interiéru. Pořízen byl mohutný barokní oltář s bohatou sochařskou výzdobou. Po jeho rozebrání v roce 1891 (PKO, 14) byly jednotlivé, po výtvarné stránce velice hodnotné sochy samostatně a ve skupinách rozmístěny v lodi a sakristii, kde dnes tvoří nesourodé kompozice s pseudogotickým mobiliářem a sochami sériové výroby z přelomu 19. a 20. století. Stavební úpravy z doby baroka dnes reprezentuje několik tesaných pravoúhlých portálů s charakteristickými lemovými páskami; ve vstupu z lodi do sakristie, v exteriérovém vstupu do před síně. Nevíme, kdy vznikla postranní kruchta, zaniklá ve 2. polovině 19. století: „V lodi, kde jsou dvěře, při té straně stávala druhá kruchta dřevěná na sloupech, dosahující na prostřed kostela“ (PKO, 13).

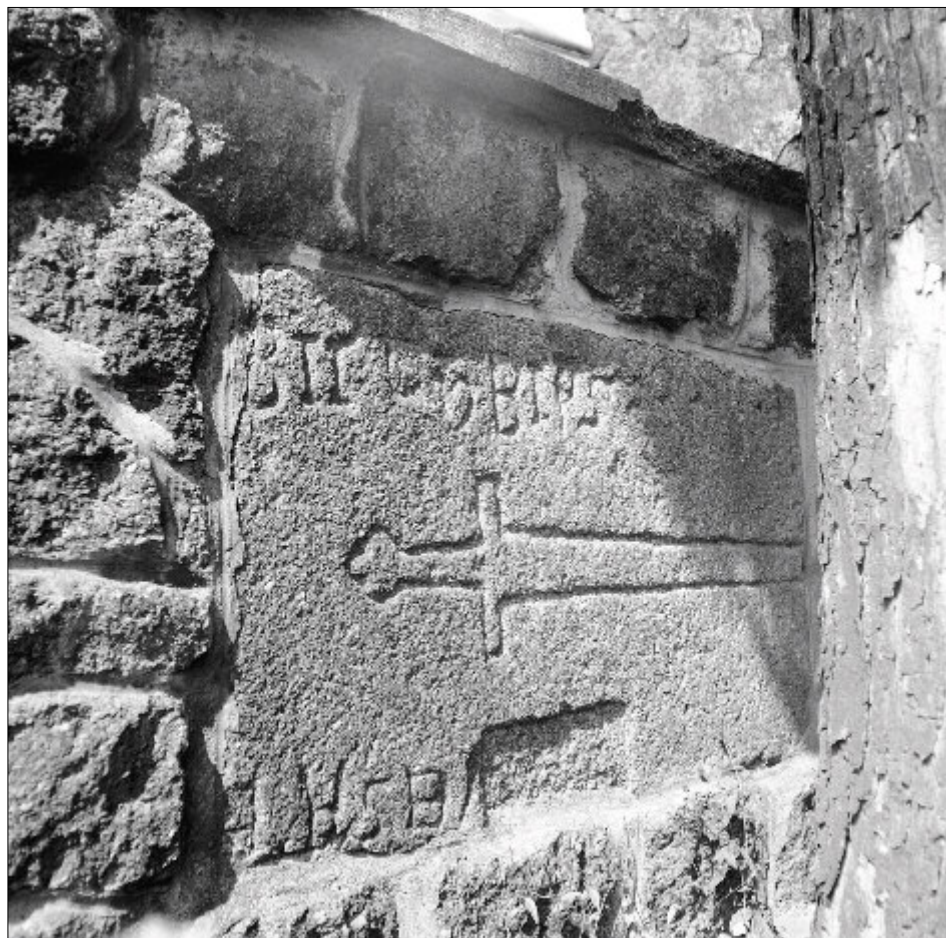
Zásadním způsobem do podoby kostela naposledy zasáhla historizující přestavba v 70. a 90. letech 19. století (Podlaha – Šittler 1898a, 65–68). Tehdy vzniklo stávající, značně předimenzované zvonové patro s vysokou jehlanovou střechou a ostatně veškeré další současné střechy. Do lodi byl pořízen nový masivní kazetový strop.

MOŽNOSTI A MEZE VÝKLADU STAVEBNÍHO VÝVOJE KOSTELA

Co se týče románského kostela, na straně jedné máme před sebou takřka ojedinělou stavbu svého druhu v rámci daného regionu (Petrovická), na straně druhé jednu jedinou písemnou zmínku o šlechtici s příslušným predikátem ze 13. století. Pokud by románský kostel zanikl, daného muže bychom považovali za člena jednoho z mnoha nikterak vý-

jimečných drobných šlechtických rodů středního Povltaví. A nebýt oné listiny, samotný kostel bychom považovali za doklad ambicí naopak relativně výjimečného šlechtického rodu: v okolních lokalitách, kde sídlili drobní šlechtici už od počátku 13. století, byly kamenné kostely zhusta budovány až ve 2. polovině 13. století. Ostatně blízké románské kostely v Milevsku a Prčici lze spojit s příslušníky elitní vrstvy české šlechty. U milevského kláštera sice stojí torzo nesrovnatelně náročněji provedené tribunové stavby, zato přčický příklad (srov. Sommer 1994) se od obděnického po architektonické stránce prakticky neliší. A přitom z jedné lokality vzešel význačný rozrod Vítkovců, z druhé nevýznamných lokálních šlechticů. Obděnický kostel tedy dost možná svědčí o krátké době vzmachu jednoho rodu v samých počátcích kolonizace daného území. Jenže jen dohadovat se můžeme nad důvody (předpoklady) jeho vzestupu a následného začlenění do širokého zástupu regionální drobné šlechty, toliko povšechně tušíme, že za obojí stála souhra náhod. V tomto ohledu je překvapující i samotná poloha Obděnic; románský kostel bychom očekávali spíše v blízkých Petrovicích s podstatně příhodnější plužinou, zde však stojí v jádru prostý raně gotický kostel. Limity našeho poznání sociálního pozadí venkovské románské architektury se vyjeví v plné nahotě, upřeme-li náš pohled na nedaleké Podblanicko. V širším regionálním měřítku pak obděnický kostel zcela zapadne mezi zhruba dvěma desítkami srovnatelných staveb v lokalitách, kde povětšinou sídlili členové rodů lokálního významu. Navíc se tu obrací pomyslná karta, protože na Podblanicku se naopak výjimečně setkáváme s raně gotickými kostely srovnatelnými s petrovickým či třeba počepickým.

U sakrální architektury v jižní a jihovýchodní části středních Čech jsme si navykli oceňovat v první řadě kvantitativně i kvalitativně výrazný podíl objektů s románskými a gotickými jádry. V důsledku toho si nedostatečně uvědomujeme vysokou výpovědní hodnotu novověkých úprav těchto staveb. Tato tendence má už více jak stoleté kořeny. Výmluvný příklad máme před sebou právě v Obděnicích. Zatímco záměrně obnažené líce obvodového románského zdiva mají umocnit vnímání starobylého jádra kostela, v presbytáři odkryté nástěnné renesanční malby byly záhy po nalezení zakryty. Důvod tohoto – dlužno dodat, že z dlouhodobé perspektivy dochování výzdoby (nevědomě) šťastného – rozhodnutí osvětluje dobová literatura, v níž jsou malby označeny za „nevelké sice ceny umělecké, přece však

Obr. 35: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie. Gotický náhrobní kámen neznámého šlechtice, druhotně osazený v ohradní zdi hřbitova, patrně 14. století (foto V. Razím, 1985).

rázem svým zajímavé“ (Podlaha – Šittler 1898a, 66). U středověkých staveb, třebaže relativně dobře dochovaných, většinou jen velmi obtížně rekonstruueme někdejší vzezření jejich interiérů, abychom rámcově pochopili nebo, a to mnohem častěji, alespoň získali matnou představu o myšlenkovém obzoru dávných farníků, dobrodinců a fundátorů. Naopak pro předbělohorské období nám mnohé v jádru středověké kostely širšího Sedlčanska a Benešovska doslova nabízejí vhled do širších sociálních souvislostí úprav jejich stavební podoby i výzdoby. Netřeba velkého důvtipu, abychom seznali, že mezi středověkem a novověkem v tomto ohledu neexistuje – zůstaneme-li v tradičním katolickém či utrakvistickém prostředí – žádný výrazný kulturní rozdíl a že jeden jediný propastný rozdíl tkví toliko v míře dochování pramenné základny. Patří k paradoxům regionálního výzkumu, že raně novověkému památkovému fondu se ve srovnání se stejně hodnotným středověkým zatím dostalo jen minimální pozornosti.¹⁸⁾

Zatímco při interpretaci tribuny obděnického kostela si můžeme vypomoci nanejvýš obecnými teoriemi o jakémsi vlastnickém poměru zakladatele, v případě renesančního presbytáře s výraznými prvky gotického tvarosloví máme zcela konkrétní představu o záměrech jeho stavebníka. Jakub Krčín z Jelčan si daný prostor zvolil jako místo svého

18) Výjimkou je rozbor nedávno odkrytých renesančních maleb v rotundě v Libouni na Podblanicku, ovšem ryze uměleckohistorický, formální, bez přesahu k tématům obecné historie, který by vyšel od heraldické složky výzdoby (Kroupa – Kroupová 2009).

Obr. 36: Obděnice, kostel Nanebevzetí P. Marie na kresbách Josefa Stibora, obděnického varhaníka a kronikáře (narozeného 1889). Kresby vycházejí z rodinné tradice Stiborových i z osobní znalosti objektu. Totožná vyobrazení se nacházejí v rodinné a obecní kronice, jež byly systematicky vedeny od roku 1924, a na informační tabuli v předstíni kostela, jejímž autorem je rovněž J. Stibor. První dvě zobrazení zachycují kostel s dřevěným zvonovým patrem na věži a se strmou gotickou střechou lodi tak, jak ji zachycují ještě nejstarší fotografie. Vznik dřevěného zvonového patra datujeme s velkou pravděpodobností do poloviny 16. století.

posledního odpočinku, a tomu – adekvátně svému společenskému postavení, intelektuálnímu rozhledu a konfesnímu ukotvení – odpovídala jak forma architektury, tak příslušné vybavení a výzdoba. Samozřejmě zacházíme jen s torzem někdejšího složitě komponovaného artefaktu, totiž architekturou zbavenou do značné míry výzdoby. Její současná strohá podoba dává vyniknout záměrně historizujícím prvkům. Sebereflexe fundátora se zračila zvláště v někdejší malířské výzdobě, o níž ale víme velmi málo, než abychom se mohli pokusit o hlubší interpretaci. Představu, jakou podobu asi mají zabílené náboženské nápisy v obděnickém kostele, si lze učinit např. podle nedávno odkryté malířské výzdoby v kostele v jihočeském Žumberku, který rovněž stojí v blízkosti renesanční tvrze, s níž je dokonce spojen v jeden celek obvodovou fortifikací. Na stěně nad kruchtou se nachází několikařádkový citát z Bible, vsazený do kartuše ozdobené vegetabilními motivy a erbem objednavatele (Sterneck 2013). Podoba tohoto nápisu a pojednání obvodové výzdoby velmi připomínají torzálně dochovanou malbu nad hlavním vstupem do lodi obděnického kostela. S mimořádně příznivým stavem dochování renesanční konfesní deklarace v sakrálních prostorách se setkáváme ve farním kostele v Pacově.

O Krčínově touze reprezentovat svou osobu na statcích na Sedlčansku vypovídá dnes v prvé řadě velmi dobře dochované sídlo v Křepevicích, které svou podobou odkazuje na vzory renesančních módních venkovských či předměstských vil (Chotěbor 2000, 349–350). V něm se zračí sebevědomí člověka, jenž vzešel z poměrů erbovního měšťanského rodu a vypracoval se vlastní pílí a schopnostmi na regenta rožmberských statků, znalce hospodářství a technického stavitelství. Hrdost a spokojenost s vlastním dílem se nejlépe odrážejí v jeho veršované autobiografii, již zahrnul Václav Březan do životopisu Viléma z Rožmberka (Pánek ed. 1985a, 244–255).

V jihovýchodní části středních Čech připadneme na zvlášť názorný příklad náročné adaptace středověkého kostela v předbělohorském období v Neustupově (Podlaha – Šittler 1898a, 61–65). Rovněž stojí v těsné blízkosti někdejší tvrze, výrazně přestavěné na zámek na počátku novověku. Současně byl upraven i v jádru románský kostel, který – jak ukazuje početný soubor renesančních náhrobních desek – po generace sloužil jako pohřebiště několika šlechtických rodů, držitelů Neustupova. Zřejmě hlavně z jejich prostředků byla románská loď završena renesanční valenou klenbou se složitým obrazcem hřebínků. Další zajímavé renesanční klenby s hřebínky nalezneme ve středověkých kostelech v Tožici a Střezimíři (Podlaha – Šittler 1898a, 112–116, 121–123). Ke středověkému jádru kostela v Chyškách nedaleko Obděnic byla v předbělohorském období přistavěna boční kaple s prvky gotického tvarosloví. O jejím původním účelu výmluvně vypovídá dochovaná skleněná okenní výplň zdobená erbem urozeného dobrodince a vrocená 1610 (Podlaha – Šittler 1898b, 67). Jako regionální příklady renesančních fasád středověkých kostelů pak mohou posloužit kostely v Prčici, Kosově Hoře a koneckonců i v Sedlčanech. Ukázky drobnějších médií osobní paměti doby renesance ve středověkých kostelech se v blízkém okolí Obděnic nacházejí v Počepicích (malba aliančních erbů na stěně presbytáře kostela: Sommer – Stecker 2011, 97), v Nechvalicích (závěsný epitař: Podlaha – Šittler 1898a, 60–61), v neposlední

řadě pak v Dublovicích, kde z našeho pohledu stojí za pozornost především mramorový náhrobní kámen Mariany, dcery Jakuba Krčína (*Sommer – Stecker 2011*, 14). Všechny výše uvedené památky zatím čekají na soustředěnou pozornost historického, stavebněhistorického a uměleckohistorického bádání.¹⁹⁾

19) Za cenné připomínky k textu děkujeme Robertu Šimůnkovi a Jiřímu Varhaníkovi.

PRAMENY A LITERATURA

- Adámek, J. 2001:* Patronáty milevského kláštera ve středověku, *Bibliotheca strahoviensis* 4–5, 2001, 63–81.
- Bohác, Z. 1978:* Dějiny osídlení středního Povltaví v době předhusitské. Praha.
- Břicháček, P. 2007:* Nebe a peklo na zemi. Románské a raně gotické dlaždice z milevského premonstrátského kláštera. Milevsko.
- CDB: G. Friedrich ed., Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae* I. Pragae 1904–1907; II. Pragae 1912.
- CDB: J. Sebánek – S. Dušková edd., Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae* V/1. Pragae 1974; V/2. Pragae 1981.
- Habart, Č. 1994:* Sedlčansko, Sedlecko a Voticko IV. Sedlčany (vyd. podle originálního rukopisu autora z konce 30. let 20. století).
- Haubelt, J. 2003:* Jakub Krčín z Jelčan. Praha.
- Hauseřová, M. 2012:* Kostel sv. Mikuláše v Potvorově. Postřehy k okolnostem bádání a jejich interpretačním důsledkům, *Svorník* 10, 173–188.
- Hejna, A. – Benešová, K. – Plátková, Z. 1981:* Kostel sv. Víta v Zahrádce u Ledče, *Umění* 29, 399–417.
- Chalupa, A. – Lišková, M. – Nuhlíček, J. – Rajtoral, F. 1964:* Tereziánský katastr český I. Praha.
- Chalupa, A. – Lišková, M. – Nuhlíček, J. – Rajtoral, F. 1966:* Tereziánský katastr český II. Praha.
- Chotěbor, P. 2000:* hesla – Křepence, Obděnice, in: *Encyklopedie českých tvrzí* II. Díl K–R, Praha 2000, 349–350, 527.
- Kroupa, P. – Kroupová, J. 2009:* Nově odkrytý soubor nástěnných maleb v kostele sv. Václava v Libouni, *Památky středních Čech* 23, č. 1, 1–9.
- Kuthan, J. 1977:* Středověká architektura v jižních Čechách do poloviny 13. století. České Budějovice.
- Kuthan, J. – Stecker, M. 2005:* Sedlčanskem po stopách Jakuba Krčína. Praha.
- LC: F. A. Tinkl ed., Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensium per archidicesim I/1. Pragae 1865; II. Pragae 1875.*
- LC: J. Emler ed., Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensium per archidicesim I/2. Pragae 1874; III–IV. Pragae 1879; VI. Pragae 1883.*
- Mencl, V. 1965:* Panské tribuny v naší románské architektuře, *Umění* 13, 29–62.
- Merhautová, A. 1971:* Raně středověká architektura v Čechách. Praha.
- MV: J. F. Novák ed., Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia* II. Acta Innocentii VI. (1352–1362). Pragae 1907.
- NA AKČH: Národní archiv Praha. Archiv křížovníků s červenou hvězdou.*
- NA DZV: Národní archiv Praha. Desky zemské větší.*
- NA DZM: Národní archiv Praha. Desky zemské menší.*
- NA SM: Národní archiv Praha. Stará manipulace.*
- NA KomS: Národní archiv. Komorní soud.*
- NA PÚ/R: Národní archiv. Památkový úřad Vídeň.*
- Novotná, M. 2007:* Kamýk nad Vltavou a jeho vilikace, *Mediaevalia Historica Bohemica* 11, 117–136.
- Nový, R. 1979:* Vývoj struktury pozemkového vlastnictví na Benešovsku v předhusitské době, *Sborník vlastivědných prací z Podblanicka* 9, 141–176.
- Pánek, J. ed. 1985a:* Václav Březan, Životy posledních Rožmberků I. Praha.
- Pánek, J. ed. 1985b:* Václav Březan, Životy posledních Rožmberků II. Praha.
- PKO: Pamětní kniha pro politickou obec Obděnickou; založena roku 1924; rkp. uložen na Obecním úřadě Petrovice.*
- Podlaha, A. 1912:* Posvátná místa království Českého. Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a náboženství v království Českém VI. Vikariáty Sedlčanský a Votický. Praha.
- Podlaha, A. – Šittler, E. 1898a:* Soupis památek historických a uměleckých v království Českém III. Politický okres sedlčanský. Praha.
- Podlaha, A. – Šittler, E. 1898b:* Soupis památek historických a uměleckých v království Českém V. Politický okres milevský. Praha.
- Procházková, E. 2011:* Rožmberská enkláva ve středních Čechách, *Středočeský sborník historický* 37, 35–53.
- Prostředník, J. 2003:* Záchranný výzkum v kostele sv. Jana Křtitele v Turnově-Nudovojovicích, *Archeologie ve středních Čechách* 7, 633–674.
- Razím, V. – Varhaník, J. 1995:* Příspěvek k typologii kostelů 13. století na Podblanicku, *Památky středních Čech* 9, č. 1, 1–11.
- RBM: B. Mendl ed., Regesta diplomata nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* VI/2. Pragae 1929.
- RDP: W. Tomek ed., Registra decimarum papalium. Praha 1873.*
- RT: J. Emler ed., Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum. Pozůstatky desk zemských království Českého r. 1541 pohořelých II. Pragae 1872.*
- Sedláček, A. 1927:* Hrad, zámky a tvrze království Českého XV. Praha.
- SOAP VsP: Státní oblastní archiv Praha. Velkostatek Petrovice.*
- Sommer, J. 1994:* Věž kostela v Prčici (K poznání úlohy kostela v obraze středověké vesnice), *Zprávy památkové péče* 54, 92–94.
- Sommer, P. – Stecker, M. 2011:* Kostely na Sedlčansku. Sedlčany 2011.
- Sterneck, T. 2013:* Žumberský areál. Svědectví o individuálních střetech s hierarchií raně novověké společnosti, *Dějiny a současnost* 35, č. 6, 28–29.
- Stibral, Z. 1973:* Torso náhrobního kamene z Prčice s jménem Krčín, *Středočeský sborník historický* 8, 253–255.
- Šimůnek, R. 2001:* Rožmberská klientela 15. století III. Jan Jedlice z Obděnice a Konrád z Petrovic, *Výběr* 38, 228–236.
- Šmahel, F. 1993:* Husitská revoluce 1. Doba vymknutá z kloubů. Praha.
- Tywnoniak, J. 1957:* Torso náhrobního kamene z Prčice se jménem Krčín, *Jihočeský sborník historický* 26, 74–78.
- Úlovec, J. 2002:* Kamýk nad Vltavou. Přehled historie hradu a jeho držitelů, *Podbrdsko* 9, 21–34.
- Úlovec, J. 2009:* O tvrze a zámku v Obděnicích u Vysokého Chlumce, *Podbrdsko* 16, 49–79.
- Vlasák, A. N. 1876:* Okres sedlčanský: nástin historicko-archeologický. Praha.
- Vlček, P. – Sommer, P. – Foltýn, D. 1997:* Encyklopedie českých klášterů. Praha.

DER ROMANISCHE KERN UND DER RENAISSANCEUMBAU DER KIRCHE DER HIMMELFAHRT MARIA IN OBDĚNICE BEI SEDLČANY

Das Dorf Obděnice (Obienitz, Bez. Příbram, Kr. Mittelböhmen) liegt an der Grenze zwischen Mittel- und Südböhmen. Es befindet sich in der hügeligen Gegend mit schlechten Bewirtschaftungsbedingungen, die um Wende des 12. und 13. Jahrhunderts kolonisiert wurde. An der Dorf-

kirche unterscheidet man drei deutliche Bauetappen – die romanische, renaissancezeitige und neostilistische. Der romanische, wohl in einer Bauphase entstandene Kern der Kirche – das ganze Schiff und der ursprüngliche Teil vom Turm; der ursprüngliche Kirchensabschluss ist

verschwunden – lässt sich auf ersten Blick unterscheiden, da die äußeren Mauerhäupte der mittelalterlichen Phase konsequent entblößt wurden. Während die Masse des Kirchenschiffs seit Gründung praktisch unverändert bleibt, der Turm wurde um ein (Glocken-) Geschoss nachträglich erhöht, ursprünglich ein hölzernes, heute gemauertes. Im höchst authentischen Zustand erhielt sich der ursprünglich viergeschossige Turm. In seinem höchsten Geschoss sind alle Seiten mit gekuppelten Fenstern mit ursprünglichen gehauenen Teilen durchbrochen. Nach dem Charakter des romanischen Mauerwerks unterscheidet man am Turm zwei technologische Etappen. Im Schiff ist die romanische Empore erhalten.

Um die Wende des 16. und 17. Jahrhunderts wurde das heutige Presbyterium erbaut. Der Hauptinitiant für den Umbau war damals Jakub Krčín v. Jelčan, der den zu entstehenden Raum als seine letzte Ruhestätte beabsichtigt hatte. Das bestätigen bis heute zwei bemerkenswerte heraldische Denkmäler: der gemalte Wappen am Gewölbe und der heute in die nördliche Presbyteriumswand eingesetzte prunkvolle Grabstein von Krčín. Das heute ganz schlichte Presbyterium zeichnete sich zunächst mit reicher malerischer Ausschmückung aus, die freigelegt worden war und bald danach am Ende des 19. Jahrhunderts übertüncht wurde. Von der damaligen Ausschmückung ist nur ein Torso der gemalten Gedenkschrift über dem Schiffseingang deutlich. Von der beweglichen renaissancezeitigen Ausstattung erhielt sich lediglich der Zinn-Taufbecken. Im Turm sind wertvolle Holztreppe aus dem Anfang der 1610er Jahre erhalten.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Obděnice (Obienitz, Bez. Příbram, Kr. Mittelböhmen), Maria-Himmelfahrtskirche. Gesamtansicht von Südosten, aufgenommen ist auch das steile, 1891 abgerissene Schiffsdach (Foto ca. 1890, NPÚ [Nationales Denkmalinstitut] Generaldirektion, Sammlung der fotografischen Dokumentation, aus dem Nachlass von A. Podlaha).

Abb. 2: Südliche Umgebung von Sedlčany und nahe Umgebung. Die im Text erwähnten Lokalitäten sind ausgezeichnet, unterschieden sind Orte mit erhaltenen mittelalterlichen Kirchen – mit dem romanischen und romanisch-gotischen Kern (z. B. Zeichen für Obděnice), mit frühgotischem Kern (z. B. Petrovice). Die Moldau entlang dem linken Rand des Ausschnitts nach den historischen Landkarten gezeichnet, hellgrau – über 450 m Seehöhe, dunkelgrau – über 500 m (Zeichnung Z. Neustupný).

Abb. 3: Obděnice, Situation des Dorfkernes, sog. Pflichtabdruck der Mappe des Stablen Katasters, 1839.

Abb. 4: Obděnice, Gesamtansicht des Dorfkernes von Osten (Foto ca. 1890, NPÚ, Generaldirektion, Sammlung der fotografischen Dokumentation, aus dem Nachlass von A. Podlaha).

Abb. 5: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Grundrisse in der Höhe vom Erdgeschoss (unten) und dem 1. Turmobergeschoss (oben). Bauphasen: schwarz – Romanik, rot – Gotik, violett – Frührenaissance, blau – Spätrenaissance, braun – Barock, grün – 1870er Jahre, orange – 1890er Jahre, gelb – 20. Jahrhundert (geodätische Aufnahme J. Veselý u. J. Kypta, Zeichnung J. Veselý, 2013).

Abb. 6: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Längsschnitt. Beim romanischen Turmmauerwerk zwei technologische Phasen und ursprüngliche Lage der Fußböden in einzelnen Geschossen unterschieden, Glockengeschoss schematisch eingezeichnet, Farbenlegende s. Abb. 5 (geodätische Aufnahme J. Veselý u. J. Kypta, Zeichnung J. Veselý, 2013).

Abb. 7: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche: a – Schiffssüdseite und Schnitt über die Vorhalle und Sakristei; 1 – der älteste Innenverputz; 2 – Abdrücke nach abgerissenen Mauern, die an das verputzte Mauerwerk angeschlossen waren; 3 – mehrmalige Tünchen; 4 – Walmdachdruck; 5 – Fragment einer gemalten Menschenfigur; 6 – Torso der gemalten Inschrift aus dem Anfang des 17. Jahrhunderts; 7 – Abdruck der an das nicht verputzte Schiffsmauerwerk angeschlossenen abgerissenen Giebelmauer; 8 – Eingang zur Empore; 10 – verblendetes romanisches Fenster; 11 – Vermauerung des neuzeitigen Fensters; Farbenlegende s. Abb. 5 (Aufnahme J. Veselý u. J. Kypta, Zeichnung J. Veselý, 2013); b – heutiger Zustand (alle Fotos J. Veselý, 2013, falls nicht anders angegeben); c – korrigierter Ausschnitt der Fotografie aus dem J. 1970 mit gut deutlicher Vermauerung des neuzeitigen Fensters (Fotothek NPÚ ÚOP ŠC [Nationales Denkmalinstitut, Regionale Facharchivbestände für Mittelböhmen]).

Abb. 8: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Turm- (a) und Schiffsseiten (b) im Raum der Leichenkammer, 1 – romanisches Fenster im Turmerdgeschoss; 2 – Abdruck nach dem Walmdach; 3 – Abdruck nach der späteren

Walmdachphase; 4 – gemalte Armatur; Farbenlegende s. Abb. 5 (Aufnahme und Zeichnung J. Veselý, 2004, 2013).

Abb. 9: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Gesamtansicht von Süden (Foto J. Kypta, 2013).

Abb. 10: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Detail vom Turm von Westen, gut deutliche Änderungen der Mauerhauptstruktur.

Abb. 11: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Nordfassade des Kirchenschiffs von Westen (Foto J. Kypta, 2013).

Abb. 12: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Presbyterium von Südosten.

Abb. 13: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Detail des östlichen gekuppelten Fensters im 3. Turmobergeschoss.

Abb. 14: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Kapitell vom östlichen gekuppelten Fenster im 3. Turmobergeschoss (Foto J. Kypta, 2013).

Abb. 15: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Säulenfuß vom östlichen gekuppelten Fenster im 3. Turmobergeschoss.

Abb. 16: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Fenster an der Ostseite der Sakristei.

Abb. 17: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Empore im Schiff von Südosten.

Abb. 18: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Durchgang zwischen dem Schiff und dem Turmerdgeschoss, Westseite.

Abb. 19: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Durchgang zwischen dem Schiff und dem Turmerdgeschoss, Rückseite der Tür, s. Abb. 18.

Abb. 20: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Durchgang zwischen dem Schiff und dem Turmerdgeschoss, Detail der Tür, s. Abb. 19.

Abb. 21: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Fenster an der Turmsüdseite, heutige Deckenbalken sind in die Lager nach den romanischen Holzgliedern hineingelegt.

Abb. 22: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Treppe im 1. Turmobergeschoss von Nordosten.

Abb. 23: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Erstes Turmobergeschoss, Detail der Nordwand, die Plattendecke vom Anfang des 17. Jahrhunderts wird von 3 Balken der 2. romanischen technologischen Etappe getragen. Unter ihnen drei größere Lager/Abdrücke der verschwundenen Deckenbalken der ersten romanischen technologischen Etappe, am niedrigsten zwei Gerüstholzlager.

Abb. 24: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Zweites Turmobergeschoss, Fenster in der Nordwand.

Abb. 25: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Presbyteriumsdachraum, Steinquader mit gemeißeltem Kreuz, einstiger Gipfel vom romanischen Schiffssteggiebel.

Abb. 26: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Vorhalle, Nordwand mit dem Haupteingang in das Schiff.

Abb. 27: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Sakramentsschrein in der Schiffsnordwand.

Abb. 28: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Presbyteriumsgewölbe.

Abb. 29: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Presbyterium, Gewölbekonsol zwischen der Süd- und Südostwand.

Abb. 30: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Presbyteriumsgewölbe, gemalter Wappen von Jakub Krčín v. Jelčan, vgl. Abb. 28.

Abb. 31: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Presbyteriumsnordwand, Grabstein von Jakub Krčín v. Jelčan, Marmor, 104x194 cm.

Abb. 32: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Vorhalle, Torso der Gedenkinschrift mit Namen Jakub Krčín v. Jelčan über dem Haupteingang in das Schiff, heute im Dachraum, vgl. Abb. 7:6.

Abb. 33: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Zinn-Taufbecken und Details seines ursprünglichen Dekors.

Abb. 34: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Glocke aus dem J. 1494, Detail mit der Darstellung der hl. Katharina (Foto J. Kypta, 2013).

Abb. 35: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche. Gotischer Grabstein des unbekannten Adligen, sekundär in der Friedhofsumfriedungsmauer eingesetzt, wohl 14. Jahrhundert (Foto V. Razín, 1985).

Abb. 36: Obděnice, Maria-Himmelfahrtskirche in den Zeichnungen von Josef Stibor, dem Organisten u. Chronisten (geboren 1889). Die Zeichnungen kommen sowie aus der Familienüberlieferung als auch aus der persönlichen Kenntnis der Kirche heraus. Gleiche Abbildungen befinden sich in der Familien- und Gemeindechronik, die systematisch ab 1924 geführt wurden, und an der Informationstafel in der Kirchenvorhalle, deren Urheber auch J. Stibor ist. Die ersten zwei Bilder nehmen die Kirche mit dem hölzernen Glockengeschoss auf dem Turm und mit dem steilen gotischen Schiffsdach ähnlich wie die ältesten Fotos auf. Die Entstehung des hölzernen Glockengeschosses datiert man mit hoher Wahrscheinlichkeit in die Mitte des 16. Jahrhunderts.

(Übersetzung J. Noll)